

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Seta ry:n verkossa olevien esittelytekstien kääntäminen
suomalaiselle viittomakielelle**

Esmeray Kuitunen

Viittomakielentulkin koulutusohjelma 240op

Huhtikuu/2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Esmeray Kuitunen	Sivumäärä 42 ja 3 liitesivua
Työn nimi Seta ry:n verkossa olevien esittelytekstien kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle	
Ohjaava(t) opettaja(t) Tytti Koslonen, Juha Manunen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Seta ry, Aija Salo	
Tiivistelmä <p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus oli kääntää Seta ry:n verkkosivuilla olevien suomenkielisten Setan ja Transtukipisteen esittelytekstit suomalaiselle viittomakielelle. Työn tilaaja on Seta ry ja työelämän ohjaaja Setan pääsihteeri Aija Salo.</p> <p>Työssä pohditaan millaisen käännösprosessin kautta syntyy verkkotekstin käännös suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle sekä millaisia ongelmia tällaisessa prosessissa esiintyy ja miten ne on mahdollista ratkaista. Käännöstyön menetelmänä käytettiin sekä useiden natiivi viittojen että muiden viittomakielistä osaavien palautteenantoa. Informantit koostuivat niin viittomakielen opiskelijoista, seksuaali- ja sukupuolivähemmistön viittomakielisestä jäsenistä että Humanistisen ammattikorkeakoulun lehtoreista. Käännösten kuvaaminen alkoi helmikuussa ja viimeiset, valmiit versiot kuvattiin 29.4.2012. Käännösprosessi oli monivaiheinen ja käännösongelmien ratkaiseminen vaati palautteen saantia. Tärkeää oli saada käännösvideoista professionaalisen näköiset.</p> <p>Työ suunnattiin suomalaisen viittomakielen tulkeille sekä tulkkiopiskelijoille. Käännösvideot ovat avoimet kaikille ja niiden kohderyhmänä on erityisesti viittomakielinen seksuaali- ja sukupuolivähemmistö sekä heidän lähimmäisensä. Työ on sekä viittomakielialan että seksuaali- ja sukupuolivähemmistön kannalta tärkeä. Käännöstyössä noudatettiin pääasiassa skoposteoriaa.</p>	
Asiasanat suomalainen viittomakieli, kääntäminen, toiminnallinen opinnäytetyö	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme of Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Esmeray Kuitunen	Number of Pages 42 and 3 pages of appendixes
Title Translating the introductions of Seta ry's homepage from Finnish language to Finnish Sign Language	
Supervisor(s) Tytti Koslonen, Juha Manunen	
Subscriber and/or Mentor Seta ry, Aija Salo	
Abstract <p>The aim of this functional thesis was to translate the Finnish introduction texts of Seta organisation and Transtukupiste to Finnish Sign Language. The introductions are on the homepage of Seta. Seta requested the thesis and the person who mentored the process was the Secretary General of Seta, Aija Salo.</p> <p>The process of translating the online texts from Finnish language to Finnish Sign Language was reflected upon. Any problems encountered during the translation process were solved through thought and reflection on the subject matter. The method that was used in this thesis was to collect feedback from native Finnish Sign Language users and other people who knew Finnish Sign Language. The group of informants were formed by Finnish Sign Language students, native Finnish Sign Language users who belong to the sexual and gender minority as well as other native Finnish Sign Language users and teachers of Humak university of applied sciences. The filming began in February and the last, complete versions were filmed on the 29th of April, 2012. The translating process had many phases and it required to get feedback to solve translating problems. It was important to make the translated videos look professional.</p> <p>The thesis was directed to both Finnish Sign Language interpreters and students. The translated videos are open for everyone and the target group of them are especially the Finnish Sign Language users who belong to the sexual and gender minority and their friends and family. The thesis is important to the field of Finnish Sign Language and the sexual and gender minority. The main theory of the translating process was the Skopos theory.</p>	
Keywords Finnish Sign Language, translating, functional thesis	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 SEKSUAALINEN TASAVERTAISYYS RY	6
2.1 Setan poliittinen strategia	7
2.2 Setan toiminta ihmisoikeustyössä	9
3 SEKSUAALI- JA SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖT	10
3.1 Homo- ja biseksuaalisuus	11
3.2 Transsukupuolisuus	11
3.3 Muut seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt	12
4 VIITTOMAKIELINEN SEKSUAALI- JA SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖ	14
4.1 Viittomakielinen seksuaali- ja sukupuolivähemmistö maailmalla	15
4.2 Viittomakielinen seksuaali- ja sukupuolivähemmistö Suomessa	17
5 KÄÄNTÄMINEN	18
5.1 Skoposteoria	18
5.2 Viittomakielisten verkkotekstien kääntäminen	20
6 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖNI TOTEUTUS	21
6.1 Tutkimuskysymykset	23
6.2 Tutkimusmenetelmät	23
7 TULOSTEN ESITTELY JA ANALYYSI	25
7.1 Käännösprosessin kuvaus	26
7.2 Käännösprosessin aikana syntyneet ongelmat	30
7.2.1 Ongelmat viittomien tuottotasolla.....	31
7.2.2 Ongelmat viittomavalinnoissa.....	32
7.2.3 Ongelmat rakenteissa.....	34
8 POHDINTA	37
LÄHTEET	39
LIITTEET	41

1 JOHDANTO

Kaikilla meillä on oikeus rakastaa ja tulla rakastetuksi. Lakimme kieltää sekä suoran että epäsuoran syrjinnän, häirinnän sekä ohjeen tai käskyn syrjiä jotakuta. Jotta tämä toteutuisi, on jokaisen tehtävä asian eteen työtä. Ihmisoikeuksien edistämiseksi ei voi koskaan työskennellä liikaa ja haluan antaa oman panokseni tekemällä opinnäytetyöni Seksuaalinen tasavertaisuus ry:lle Setalle. Opinnäytetyöni on toiminnallinen, ja sen produktina eli tuotteena on Setan verkkosivuille työstetyt käännökset suomalaiselle viittomakielelle.

Sain idean opinnäytetyöhöni keväällä 2011. Ihmisoikeudellisista asioista kiinnostuneena halusin tehdä Seta ry:n verkkosivuille käännökset suomalaisella viittomakielellä. Työ on tarpeellinen erityisesti sen ihmisoikeudellisten näkökulmien vuoksi. Setalla ei ole vielä ollut kunnon kontaktia viittomakieleen, joten ideani otettiin vastaan hyvin. Viittomakielinen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluva henkilö tai henkilön lähimmäiset eivät saa jäädä kielimuurin takia Setan toiminnan ulkopuolelle. Käännöksieni tarkoituksena on kehittää kielellistä esteettömyyttä verkossa. Opinnäytetyöni tavoitteena on kääntää suomalaiselle viittomakielelle kaksi esittelytekstiä, joissa esitellään Seta ry ja sen alaisuudessa toimiva Transtukipiste. Tutkimuskysymykseni ovat: ”Millaisen käännösprosessin kautta syntyy verkkotekstin käännös suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle?” ja ”Millaisia ongelmia tällaisessa käännösprosessissa mahdollisesti esiintyy ja kuinka ne on mahdollista ratkaista?”

Opinnäytetyön tietoperustassa on kahdeksan osiota, joissa johdannon jälkeen kerron Setan historiasta ja nykypäivästä sekä avaan järjestön poliittisen strategian ja roolin ihmisoikeustyössä. Opinnäytetyöni on kohdistettu viittomakielentulkkiopiskelijoille sekä ammattitulleille ja siksi luvussa 3 selvitänkin sukupuoli- ja seksuaalivähemmistön eri termistöä. Kerrottuaani luvussa 4 viittomakielisestä seksuaalivähemmistöstä sekä maailmalla että Suomessa siirryn lukuun 5, jossa kerron kääntämisestä, valitsemastani käännösteoriasta, skoposteoriasta, ja jatkan tarkastelemalla kääntämistä suomalaisella viittomakielellä viitottujen verkkotekstien

näkökulmasta. Kuudennessa luvussa on tutkimusmenetelmät ja -kysymykset ja seitsemännessä luvussa avaan omaa käännöstyötäni ja sen keskeisiä ongelmakohtia sekä oivalluksia. Lopuksi pohdin työni merkitystä ammattialalle.

2 SEKSUAALINEN TASAVERTAISYYS RY

Tässä luvussa esittelen lyhyesti Seksuaalinen tasavertaisuus ry:n historiaa sekä kerron vuoden 2011 keskeisimmistä tavoitteista, järjestön poliittisesta strategiasta sekä roolista ihmisoikeustyössä.

Seksuaalinen tasavertaisuus ry eli Seta on valtakunnallinen ihmisoikeus- ja sosiaalialan järjestö, joka on perustettu vuonna 1974. Setalla on 19 jäsenjärjestöä eri puolilla Suomea. Setan tavoitteena on, että kaikki voisivat elää yhdenvertaisina kansalaisina osana suomalaista yhteiskuntaa - riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta. (Seta 2012.)

Setan vuoden 2011 keskeisimmät tavoitteet olivat yleisen avioliittolain säätäminen, politiikkaohjelma seksuaali- ja sukupuolivähemmistön tueksi, translain uudistaminen sekä yhdenvertaisuuslain valvonta. Yhdistyksen päämääränä on, että homo- ja biseksuaaliset henkilöt sekä transvestiitit ja transsukupuoliset samoin kuin muutkin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat saisivat elää avoimesti omana itsenään. Setan tarkoituksena on edistää tasavertaisuutta, ihmis- ja perusoikeuksien sekä hyvinvoinnin toteutumista. Seta on seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden asiantuntija. Se kokoaa ja jakaa tietoa aiheesta, auttaa ja tukee seksuaali- ja sukupuolivähemmistön jäseniä ja puuttuu heihin kohdistuvaan syrjintään. Seta pyrkii yhteiskunnan rakenteissa ja yhteiskunnassa vallitsevissa arvoissa ja normeissa sisältyvän eriarvoisuuden poistamisella kitkemään ennakkoluuloja ja saattamaan ihmiset lainsäädännön suhteen yhteiskunnalliselta asemaltaan tasavertaisiksi sukupuoli-identiteetistä, sukupuolen ilmaisusta tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Seta toimii näihin tavoitteisiin pyrkivien

yhdistysten ja yksityisten kansalaisten yhdyssiteenä. Tarkoituksensa toteuttamiseksi Seta harjoittaa julkaisu-, tiedotus- ja koulutustoimintaa, tekee ja tukee tutkimus- ja nuorisotyötä, järjestää julkisia tilaisuuksia sekä vapaa-ajan toimintaa. Seta pyrkii myös vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. (mt.)

2.1 Setan poliittinen strategia

Setan ensisijainen tehtävä on vaikuttaa lainsäädäntöön ja yleiseen ilmapiiriin niin, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt voisivat elää yhdenvertaisina kansalaisina osana suomalaista yhteiskuntaa. Viime aikoina ei syrjintää olla monessa tapauksessa enää hyväksytty ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaa ja oikeuksia koskevat kysymykset ovat yhä useammin ymmärrettyjä. Seta pyrkii myös levittämään asiallista tietoa transihmisistä ja intersukupuolisista ihmisistä sekä sukupuolen kokemisen ja ilmaisun monista mahdollisuuksista. Seta toimii aktiivisesti kansainvälisesti, sillä EU-lainsäädännön avulla yhtenvertaisuus toteutuu myös Suomessa paremmin. (Seta 2012.)

Sukupuoli-identiteettiin, seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuolen ilmaisuun liittyvä syrjintä on työ- ja opiskelupaikoilla yhä arkipäivää. Suomessa syrjintään ja siihen liittyviin rikoksiin puuttuminen on puutteellista, sillä ihmiset eivät aina ole tietoisia oikeuksistaan ja ilmoituskynnys on korkea. Setan tavoitteena on syrjintää koskevan lainsäädännön kehittäminen ja syrjinnän seurannan tehostaminen. Suomen lainsäädäntö takaa teoriassa kansalaisten yhtenvertaisuuden, mutta käytännössä se ei toteudu. Yksi Setan tavoitteista on, ettei julkisen ja kolmannen sektorin sekä yksityisten toimijoiden tarjoamat palvelut sisällä syrjiviä rakenteita ja asenteita. (mt.)

Suomen pahin ihmisoikeusongelma on intersukupuolisten lasten hoitokäytännöt. Suomessa pienille lapsille saa tehdä sukupuolielinten kirurgisia operaatioita, jonka seurauksena moni joutuu leikkaus- ja hoitokierteeseen. Lääketiede aliresursoi sukupuolenkorjausleikkaukset, joka nähdään myös merkittävänä syrjinnän muotona.

Seta tahtoo edistää keskustelua intersukupuolisten lasten ihmisoikeuksista sekä riittävästä resursseista sukupuolenkorjaushoidoille. (mt.)

Seta tahtoo sisällyttää eri ammattialojen toisen ja korkea-asteen koulutusohjelmiin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevan opintokokonaisuuden. Koulutusjärjestelmässä on myös syrjiviä rakenteita ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvat lapset ja nuoret ovat erityisen alttiita kiusaamiselle ja syrjinnälle. Oppiaineisiin kuuluisi sisällyttää tietoinesta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä, sillä se vahvistaisi lasten ja nuorten yhdenvertaisuusajattelua. (mt.)

Koulujärjestelmässä oppikirjoilla, etenkin niiden suorilla ja piilotetuilla viesteillä on keskeinen merkitys. Oppikirjatuotanto perustuu pitkälti heteronormatiiviseen ajatteluun eli siihen, että heteroseksuaalinen suuntaus on normi. Oppikirjojen sukupuolikäsitys on kaksinapainen: on vain miehiä tai naisia. Eri vähemmistöistä vaikeneminen jättää kouluikäisille epävarman käsityksen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä ja voi vaikeuttaa joidenkin ilmiöiden ja ihmisten hyväksymistä. Setan tavoitteena on oppikirjojen uudistus: oppikirjoissa olisi hyvä tuoda nykyistä enemmän esille myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen arkea. (mt.)

Nykyisessä parisuhdelaisissa on nais- ja miesparien syrjintää. Helpoin tapa korjata epäkohdat parisuhdelaisissa on avata avioliitto samaa sukupuolta oleville pareille. Samaa ja eri sukupuolta olevilla parisuhteilla kuuluisi olla lainsäädännössä yhdenvertainen asema. Myös erilaisten perhemuotojen parempi huomioiminen on yksi Setan tavoitteista. Sellaisissa tilanteissa kun lapsella on useampia kuin kaksi vanhempaa tulisi lapselle myös mahdollistaa enemmän kuin kaksi vanhempaa juridisesti. (mt.)

Transsukupuolisten perheissä on monia erityisiä haasteita, jotka kuuluisi lainsäädännössä korjata. Jotta naimisissa olevan sukupuolensa korjanneen

transsukupuolisen henkilön korjattu sukupuoli vahvistuisi, täytyy hänen muuttaa avioliittonsa rekisteröidyksi parisuhteeksi. Toisin sanoen oman sukupuolen laillistaminen heikentää parisuhteen oikeuksia lainsäädännöllisesti. (mt.)

2.2 Setan toiminta ihmisoikeustyössä

Seta toimii ihmisoikeustyön parissa ja järjestön toimintaa ohjaava periaate onkin syrjinnän aktiivinen vastustaminen. Eri viranomaiset ja kansalaisjärjestöt ovat suurelta osin Setan kanssa yhteistyössä syrjinnän kitkemiseksi. Suomen rajojen ulkopuolella Seta pyrkii myös vaikuttamaan Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä näkyvästi, jotta seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu huomioitaisiin. EU:n lainsäädännön takaama syrjinnän kieltö toteutuu sen jäsenmaissa puutteellisesti ja Seta nostaa esille seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen aseman kansainvälisellä tasolla. (Seta 2012.)

Seta järjestää nuorille suunnattuja koulutuksia ja jakaa tiedotusmateriaaleja sekä sen valtaosin vapaaehtoistyön voimin toimivilla jäsenjärjestöillä on omat nuorisotoimintansa. Setan vierailu on tilattavissa esimerkiksi kouluihin, nuorisotiloihin tai leireille. Seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen ja perhemuotojen moninaisuudesta kertovien vapaaehtoisokouluttajien lähestymistapa on keskustelevalta ja vuorovaikutteinen. (mt.)

Seta ja Transtukipiste tarjoavat monipuolista koulutusta seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen ja perhemuotojen moninaisuudesta. Aihepiirejä käsitellään erilaisista näkökulmista, räätälöitynä yksilöllisesti jokaiselle osallistujaryhmälle. Setan asiantuntijat toteuttavat myös heidän teemoihinsa liittyviä maksullisia luentoja, alustuksia ja koulutuspäiviä. Näiden tavoitteena on lisätä tietoutta ja auttaa ihmisiä kohtaamaan seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen ja perhemuotojen moninaiset kirjat ammatillisesti. Erityisesti sosiaali-, terveydenhuolto- ja kasvatustieteen ammattilaiset sekä ammattiin opiskelevat hyötyvät tästä ammatillisesta koulutustoiminnasta. Maksullisten luentojen lisäksi Seta toteuttaa

päivän kestäviä avoimia koulutuksia sekä kouluvierailuja. Järjestön sisäisesti Seta toteuttaa koulutusta jäsenille sekä aktiiveille. (mt.)

Seta kuuluu ILGA World -järjestöön sekä sen Euroopan osastoon ILGA-Europeen. Sen alaisuudessa toimii 130 seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen hyvinvointia ja ihmisoikeuksia ajavaa järjestöä. Setan nuorisotyö tekee kansainvälisesti yhteistyötä muunmuassa Pohjoismaiden ja Baltian alueella. Seta pyrkii olemaan mukana ulkoasiainministeriön ihmisoikeuksia ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaa ja oikeuksia koskevassa toiminnassa. Vuodesta 2011 on Setassa toiminut kansainvälisten asioiden työryhmä, joka on koottu vapaaehtoisista asiantuntijoista. (mt.)

3 SEKSUAALI- JA SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖT

Tässä luvussa kerron mitä seksuaalisuus ja sukupuolisuus tarkoittavat. Avaan myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistön termistöä, bi- ja homoseksuaalisuutta, transsukupuolisuutta sekä muita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia alaluokkia.

Yleisesti seksuaalisuus hahmotetaan yhtenä kokonaisuutena, jossa on jatkumo biologisesta sosiaaliseseen. Seksuaalisuuden tasoihin kuuluu seksuaalinen kiintymys, seksuaalinen käyttäytyminen, seksuaaliset fantasiat, emotionaalinen preferenssi eli tunneperäinen mieltys, sosiaalinen preferenssi eli sosiaalinen mieltymys, itseidentifikaatio eli itsensä määrittely sekä elämäntyyli. Nämä seksuaalisuuden tasot vaikuttavat siihen miten homo-, bi- ja heteroseksuaalisuutta määritellään. Yksilön oma kokemus omasta seksuaalisuudesta on etusijalla eli määrittely voi lähteä myös ihmisten omasta määrittelystä. Seksuaalisuutta tutkittaessa määrittely tehdäänkin usein käyttäytymisen perusteella. Kaikki ihmiset, jotka kokevat rakkauden ja seksuaalisuuden tuntemuksia omaa sukupuoltaan kohtaan, eivät välttämättä halua identifoida itseään lesbo- ja homoyhteisössä rakentuneeseen identiteettikategoriaan. (Lehtonen 1995, 14, 16 - 17.)

Ihmisen itsemäärittely, minän kokeminen ja itseilmaisus ovat sitä, mitä sukupuoli on. Eheän ja myönteisen minäkuvan rakentaminen voi olla haasteellista silloin kun sukupuolen kokemus tai ilmaisu eivät kulje käsi kädessä ympäristön oletuksien kanssa. Sukupuolesta ja sukupuolen moninaisuudesta käydyt keskustelut vaikuttavat osaltaan myös sukupuoli-identiteetin rakentumiseen. (Aarnipuu 2008, 62.)

3.1 Homo- ja biseksuaalisuus

Homoseksuaalisuus-määritelmän mukaan homoseksuaalinen yksilö tuntee romanttista, eroottista ja seksuaalista vetovoimaa ensisijaisesti sellaista henkilöä kohtaan, joka on samaa sukupuolta. Naisten homoseksuaalisuutta kutsutaan lesboudeksi. Biseksuaaliksi kutsutaan yksilöä, jonka mielenkiinto ja tunteet kohdistuvat toiseen henkilöön tämän sukupuolesta riippumatta. (Ranneliike 2012.) Jotta homoseksuaali voi samastua homoseksuaaliseen identiteettiin, hänen on tiedettävä kyseisen ryhmän tai vähemmistön olemassaolo. Heteroseksuaalisen identiteetin rakentaminen eroaa homo- ja biseksuaalisesta siinä, että se ei ole yhteiskunnan oletuksen vastaista. (Lehtonen 1995, 28.)

3.2 Transsukupuolisuus

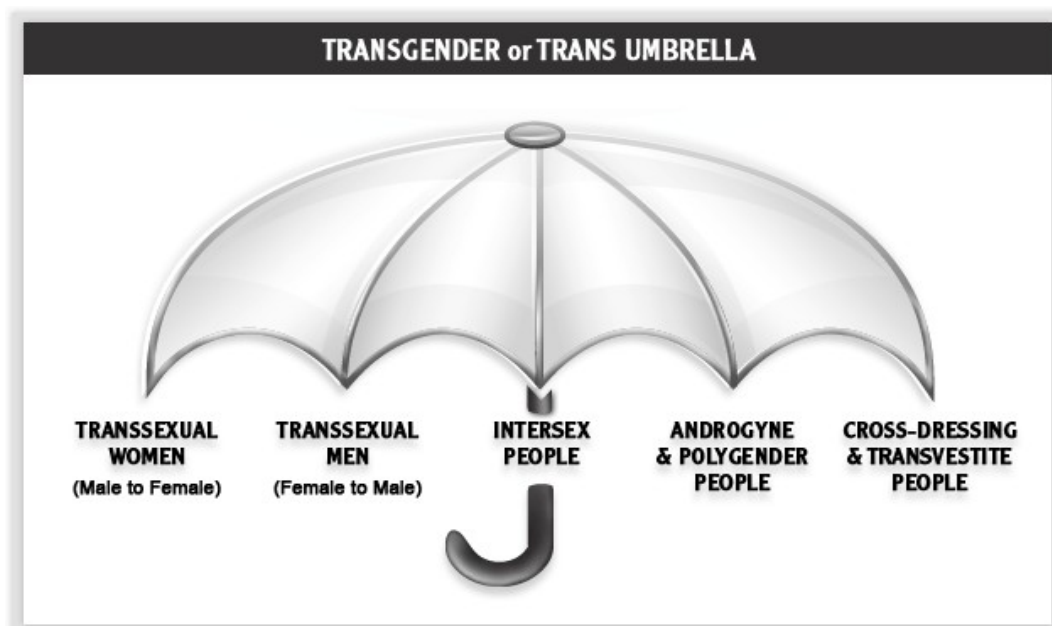
Biologisesta sukupuolesta puhuttaessa viitataan ulkoisiin ja sisäisiin sukuelimiin, sukupuolikromosomeihin, hormonitasoihin, sukurauhasiin (kivekset ja munasarjat) sekä rintoihin, karvoitukseen, lihaksiin ja ääneen. *Sosiaalinen sukupuoli* viittaa sosiaalista ja kulttuurista naisena ja miehenä olemista ja elämistä sekä naisena tai miehenä, tai jonain muuna, koettua minuutta käyttäytymisen ja tietoisuuden tasolla. (Aarnipuu 2008, 64 - 65.)

Usein monenlaiset sukupuolimuunnelmat avataan kattokäsitteen *sukupuolivähemmistöt* avulla. Sukupuolivähemmistö on käsitteenä laaja ja sillä tarkoitetaan henkilöitä, joiden biologisen ja sosiaalisen sukupuolen välillä on jonkinmoinen ristiriita. Sukupuolivähemmistöön kuuluu myös ne, joiden sukupuoli ei ole täysin yksiselitteisesti mies tai nainen. Sukupuoliristiriitaa voidaan kuvata myös

transkokemuksena ja siksi joskus sukupuolivähemmistöistä puhutaankin sanalla *transihmiset*. Trans-etuliite on latinan kielestä lainattu ja tarkoittaa paikasta toiseen siirtymistä sekä toisella puolella olemista. (Aarnipuu 2008, 67.) Kun ihminen ei koe kuuluvansa sukupuoleen, johon hänet on kasvatettu ja syntymästä asti luokiteltu, puhutaan transsukupuolisuudesta. Sosiaalinen sukupuoli ei siis ikään kuin täsmää biologisen sukupuolen kanssa. Sukupuolen korjausprosessissa biologista sukupuolta korjataan vastaamaan koettua sukupuolta. (mt., 72.)

3.3 Muut seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistö on yhteisönä on kuin sateenvarjo, jonka alla on moniselitteisiä termejä.

KUVIO 1 Trans-sateenvarjo (Scottish Transgender Alliance 2012).

Trans-sateenvarjon alla (KUVIO 1) on termit transsukupuolinen nainen, jonka sukupuoli on korjattu miehestä naiseksi (transsexual women, male to female, mtf), transsukupuolinen mies, jonka sukupuoli on korjattu naisesta mieheksi (transsexual men, female to male, ftm), intersukupuoliset henkilöt (intersex people), androgyynit ja

polysukupuoliset henkilöt (androgynne & polygender people) sekä ristiinpukeutajat ja transvestiitit (cross-dressing & transvestite people).

Trans tai transgender on yläkäsite, joka viittaa henkilöihin, jotka eivät lukeudu perinteisiin sukupuolirooleihin. Näistä henkilöistä tuntuu, että heidän biologinen sukupuolensa on ristiriidassa sosiaalisen sukupuolen kanssa. Jotkut heistä korjaavat sukupuolensa hormonaalisella hoidolla ja/tai leikkauksella, mutta joillekin riittää ulkonäön muuttaminen vaatteiden, hiustyylin ja eleiden avulla. Muita yläkäsitteen alla olevia alakäsitteitä on muunmuassa gender queer ja gender toinen. (Cheney 2006.)

Intersukupuolinen tarkoittaa henkilöä, joka ei geneettisesti ole vain mies tai nainen. Heidän sukupuolikromosominsa eivät ole xx tai xy tai heillä on syntyessään moniselitteiset sukupuolielimet. Näihin henkilöihin viitattaessa on termi hermafrodiitti ollut aiemmin käytössä, mutta nyt termiä pidetään epäkunnioittavana ja epätarkkana. Jos intersukupuolinen käy vauvaiässä tai lapsuudessa leikkauksen läpi, saattaa henkilö kokea itsensä myöhemmin puutteelliseksi tai muuttuneeksi. Androgyyni tarkoittaa henkilöä, joka ei näytä eikä identifioitu mieheksi tai naiseksi. Crossdresser eli ristiinpukeutaja on henkilö, joka pukeutuu vaatteisiin, jotka on kohdistettu vastakkaiselle sukupuolelle. Joskus miespuolisia ristiinpukeutujia kutsutaan transvestiiteiksi. Trans-sateenvarjon alle kuuluu myös esiintyjät, kuten drag queen (miespuolinen naiseksi pukeutuva esiintyjä) sekä drag king (naispuolinen mieheksi pukeutuva esiintyjä). (mt.)

Termiä queer (suomeksi outo tai pervo) käytettiin vuosikymmenien ajan halventavana nimityksenä, mutta 1980-luvulla monet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat alkoivat käyttää sanaa positiivisesti viitattaessaan yhteisöönsä. Lopulta siitä tuli sateenvarjotermi, jonka alla on homoseksuaalit miehet ja naiset, biseksuaalit ja transsukupuoliset henkilöt. (mt.)

Panseksuaali on yleisesti määriteltynä sellainen henkilö, joka on kiinnostunut henkilöstä hänen sukupuolesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta.

Termi on biseksuaali-termiä kattavampi, sillä toisin kuin biseksuaali on kiinnostunut sekä naisista että miehistä, on panseksuaalin kiinnostuksenkohteena laajampi skaala henkilöitä sukupuolineutraaleista transsukupuolisiin. Sanan panseksuaali etuliite pan on kreikkalainen prefiksi, joka käännettynä tarkoittaa ”kaikkea”. Panseksuaali-termin synonyymejä on myös omniseksuaali, gender-blind (sukupuoli-sokea) sekä heterojoustava. (About 2012.)

4 VIITTOMAKIELINEN SEKSUAALI- JA SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖ

Tässä luvussa kerron viittomakieltä käyttävästä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöstä maailmalla. Luku 4.1 on käsittelee enimmäkseen Yhdysvaltojen tilannetta, koska Yhdysvalloissa on tehty tutkimuksia, kirjoja, näytelmiä ja elokuvia aiheesta. Kerron myös yhteisöissä esiintyvistä viittomakielivariaatioista sekä Yhdysvalloissa että Iso-Britanniassa. Koska sekä viittomakielinen kieliyhteisö että seksuaali- ja sukupuoliyhteisö ovat molemmat vähemmistöryhmiä, on Suomessa viittomakielinen seksuaali- ja sukupuolivähemmistö hyvin pieni. Kyseisestä vähemmistöryhmästä ei ole tehty tutkimuksia eikä omaa virallista järjestöä ole perustettu.

Joidenkin arvioiden mukaan maailmassa on noin 5000 kieltä, mutta joidenkin näkökulmien mukaan kieliä on yli 10 000. Maailman kielistä tietoa kokoava tutkimuslaitos SIL International listaa Ethnologue-teoksessaan viittomakieliä olevan 103, mutta käytännössä maailman viittomakielten lukumäärää ei tunneta. Maailmassa on edelleen alueita, joista kielitieteilijöillä ei ole varmaa tietoa, mitä kieltä tai kieliä niissä puhutaan. Suomalainen viittomakieli on äidinkieli noin 5000 suomalaiselle. (Malm 2000, 19 - 20.) Viittomakielet ovat kaikin tavoin täysvaltaisia ja luonnollisia kieliä sekä eroavat monessa suhteessa puhutuista kielistä. Viittomakielet ja puhutut kielet ovat samanarvoisia. Viittomakieliset muodostavat yleensä vähemmistöryhmän ja ehkä sen takia viittomakielet ovat sillanrakentajia eri kulttuurien välillä. (Malm 2000, 31.)

4.1 Viittomakielinen seksuaali- ja sukupuolivähemmistö maailmalla

Vuosien aikana kuurot ja huonokuuloiset homoseksuaalit ovat perustaneet omia järjestöjä, pitäneet konferensseja, kirjoittaneet kirjoja, tehneet näytelmiä ja esiintyneet elokuvissa. Elokvatekijä ja kirjailija Raymond Luczak julkaisi vuonna 1993 kirjan nimeltä *Eyes of Desire: A Deaf Gay and Lesbian Reader* (Luczak 2012). Vuonna 2009 julkaistiin Terry Gallowayn omaelämäkerta *Mean Little Deaf Queer* (Galloway 2012).

Elokuviissa ja televisiosarjoissa on tavattu viittomakielisen seksuaali- ja sukupuolivähemmistön jäseniä: *Running Without Sound* on lyhytelokuva nuoresta homoseksuaalista pojasta, joka ihastuu joukkuetoveriinsa (Internet Movie Database 2012). Lisäksi tähän päivään menessä kansainvälisesti menestyneimmän lesbosarjan *L-Koodin* yksi päähenkilö on viittomakielinen, ja häntä esittää myös ainoa viittomakielinen Oscar-palkittu Marlee Matlin. Henkilöllä on sarjassa usein mukana viittomakielen tulkki ja hänen ystävänsä opettelevat häneen tutustuessaan viittomaan. Internetissä on lukuisia sivustoja, kuten Facebookin yhteisö *Deaf Queers and Allies* ja Twitterissä *deafqueer*. Yhdysvaltojen ulkopuolella virallisia järjestöjä on muunmuassa Australiassa, Ranskassa, Etelä-Afrikassa ja Iso-Britanniassa. (About 2012.)

Yhdysvalloissa viittomakielisen yhteisön ASL:n (American Sign Language) käyttäjille viittomavalinnat ovat alkaneet vuosien myötä tulla entistä tärkeimmiksi. He ovat olleet tietoisia siitä mitkä viittomat ovat niin kutsuttuja trendiviittomia eli muotiviittomia, ja mitkä ovat jo vanhankantaisia viittomia. Yhdysvaltojen itäisessä osassa viittoma GAY on perinteisesti ollut G- tai Q-käsimuodolla leukaan muodostettu viittoma, mutta ajan myötä viittoma on monilla viittomakielisillä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvilla henkilöillä muuntautunut neutraalimmaksi. ASL:ää alettiin tutkia vasta 1960-luvulla, minkä vuoksi viittomakielisestä gay-terminologiasta ja sen variaatioista ei ole tehty vielä paljon tutkimuksia. Puhutussa englannin kielessä termi homoseksuaali on ollut käytössä ilmeisesti jo 1500-luvun alusta. Gay-sanasta ensimmäinen merkki on vuodelta 1951. Kirjassa *Signs of Sexual Behavior* (Woodward 1979) on muutamia viittomavariaatioita termeille gay ja lesbian. Kuitenkin

jotkut viittomakieliset eivät mielellään halua paljastaa vähemmistönsisäisiä viittomia vähemmistön ulkopuolisille. Vuonna 1981 William Rudner ja Rachelle Butowsky Gallaudetin yliopistosta haastattelivat viittomakielisiä henkilöitä, joista kaksitoista oli heteroseksuaalia henkilöä, kymmenen homoseksuaalia miestä ja yksitoista homoseksuaalia naista. Tutkimuksen tavoitteena oli saada selville tiesivätkö osallistujat viittomavariaatioista, oliko jollakin viittomalla heidän mielestään joitain sivumerkityksiä. (Lucas 1996, 3 - 5.)

Gallaudetin yliopistossa teetettiin vuonna 2005 tutkimus nimeltä Attitudes towards lesbians and gay men among deaf and hard of hearing adults (Kuurojen ja huonokuuloisten aikuisten asenteet lesboja ja homoja kohtaan). Tutkimuksessa selvitettiin homofobian ilmenemistä viittomakielisessä yhteisössä. Tutkimuksessa oli mukana 174 kuuroa ja huonokuuloista aikuista ja tulokset olivat kohtalaisen positiiviset. Homofobian esiintyminen on selkeästi havaittavissa henkilöissä, jotka ovat uskonnollisia, vähemmän koulutettuja tai jotka eivät henkilökohtaisella tasolla tunne ketään kysessä olevan vähemmistön jäsentä. Kyselyn mukaan miespuoliset vastaajat ovat naispuolisia vastaajia homofobisempia. Ne viittomakieliset, jotka uskovat biologisten syiden johtaneen homoseksuaalisuuteen olivat myös homofobisempia. Kuitenkin viittomakielisellä yhteisöllä on tutkimuksen mukaan yleisesti ottaen kohtalaisen positiivinen asenne seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöjä kohtaan. Tutkimustulokset siis osoittivat suuren osan kuuroista ja huonokuuloisista aikuisista olevan entistä avoimempia lesboja ja homoja kohtaan. Tähän syynä saattaa olla viittomakielisen yhteisön yhtenäisyys, avoimuus ja suoruus. Tutkimustuloksesta kävi myös ilmi, että hyvin merkittävä osa kyselyyn vastaajista tuntevat henkilökohtaisella tasolla jonkun seksuaalivähemmistön edustajan. (Zangas 2005.)

Viittomavariaatiot seksuaali- ja sukupuoli vähemmistön sisällä olivat vuonna 2010 järjestetyssä efsli-konferenssissa (European Forum of Sign Language Interpreters) puheenaiheena. Paul Michaels -niminen luennoitsija kertoi brittiläisen seksuaali- ja sukupuoli vähemmistön käyttämästä viittomakielen variaatiosta, Gay Sign Variationista (GSV). Hänen Facebookissa tehdyn kyselyn vastaajina toimivat sekä HLBT-yhteisön (homo, lesbo, bi- ja trans-yhteisö) piirissä olevat tulkit ja

viittomakieliset. GSV eroaa perinteisestä viittomakielestä muun muassa käsimuodoissa ja termistössä. GSV:ssä korostuvat monikielisyys sekä ryhmäidentiteetin muodostuminen. Käsimuodoissa on havaittu non-manuaalisia ilmeitä ja eleitä sekä pehmeämpiä, osaksi feminiinisiä käsimuotoja. Tämä viittomakielen variaatio jakautuu osittain miesten ja naisten käyttämiin viittomiin. Ymmärtääkseen GSV:tä tulkillä täytyy olla laaja kokemus valtaväestön HLBT-yhteisöstä, sosiaalisista säännöistä, termistöstä ja tapahtumista. Osa asiakaskunnasta haluaa pitää GSV:n itsellään, eikä haluaisi variaatiota tulkkien käyttöön. Kyselyn mukaan asiakkaat käyttävät mieluiten HLBT-suuntautuneita tulkkeja, vaikka monien mielestä tulkin omalla seksuaalisella suuntautumisella ei ole niin väliä, vaan riittää, että tulkki kunnioittaa yhteisöä. (Jenu 2011.)

Viittomakielisillä on ympäri maailmaa erilaisia seksuaali- ja sukupuolivähemmistön järjestöjä. Yksi niistä on vuonna 1977 perustettu The Rainbow Alliance of the Deaf eli RAD. Sen tarkoituksena on ajaa yhteisölle tärkeitä asioita sekä koulutus-, talous-, että sosiaalihuoltoasioissa. Se puolustaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistön oikeuksia ja tarjoaa viittomakielisille kansalaisille keskustelumahdollisuutta ja ratkaisua apua koskien heidän sosiaalihuoltoaan. RAD-järjestöllä on viisitoista eri aluejärjestöä Yhdysvaltojen ja Kanadan alueella. (RAD 2012.) Sen lisäksi maailmalla on järjestetty festivaaleja kansainvälisissäkin mittakaavoissa, kuten yhdysvaltalainen Deaf Lesbian Festival, joka järjestettiin Irlannissa ensimmäistä kertaa vuonna 2011. (Greenbow 2012.)

4.2 Viittomakielinen seksuaali- ja sukupuolivähemmistö Suomessa

Suomessa on noin 5,4 miljoonaa asukasta, mikä on monien muiden maiden mittakaavalla hyvin vähäinen määrä, varsinkin kun Suomi on pinta-alaltaan suhteellisen laaja (Tilastokeskus 2012). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia on arvioitu olevan noin 5-10% prosenttia väestöstä, mutta tarkkaa tutkimusta asiasta on vaikea tehdä. Arvioihin vaikuttavat ihmisten käsitykset eri termeistä sekä myöskin se, miten henkilöt haluavat identifioida itsensä. (About 2012.)

Vuodesta 2011 on Helsingissä toiminut Utopia-niminen klubi, joka on queerystävällinen esteettömyyttä korostava klubi. Utopia on kulttuuritoimintaa, johon voi kuka vaan taustasta, sukupuolesta, vammasta tai muista erityisominaisuuksista huolimatta osallistua. Esteettömyys nähdään olennaisena ja välttämättömänä osana toimintaa ja kaikkien osallistujien tarpeet otetaan toiminnassa huomioon. Utopian järjestämällä kursseilla voi tulla mukaan erilaisiin kulttuurimuotoihin, kuten breakdance- tai DJ-kurssille. Klubi ideana on alunperin lähtöisin Ruotsin Göteborgissa toimivasta vastaavanlaisesta projektista, johon kuuluu myös tanssi-, taide- ja teatterikurssit. (Utopia Helsinki 2012.)

5 KÄÄNTÄMINEN

Tässä luvussa esittelen kääntämistyössäni tärkeässä osassa olleen käännosteorian, skoposteorian. Lisäksi kerron suomalaisten viittomakielisten verkkotekstien kääntämisestä ja siitä, mitä haasteita kohdeyleisö kokee verkkoteksteissä olevan.

Maailmassa puhutaan noin viittätuhatta kieltä. Kääntämisellä on selvästi hyvin pitkä historia. Kääntäminen tapahtuu aina vähintään kahden kielen välillä, joista kieli, josta käännetään on alku-, lähtö-, tai lähdekieli ja kieli, jolle käännetään, on tulo- tai kohdekieli. Kääntäminen terminä voi viitata sekä suulliseen että kirjalliseen kääntämiseen, mutta yleisesti ottaen suullinen kääntäminen eli tulkkauksen eritellään omaksi alakseen. (Saksa 2004, 9 - 10.)

5.1 Skoposteoria

Käännosteoria-käsitteellä voidaan viitata yksittäisiin käännosteorioihin, käännoستutkimuksen teoreettiseen näkökantaan (erotuksena käytännön käännoستyöstä) sekä käännoستutkimukseen (Hytönen & Rissanen 2006, 66). Käännoستeoriat antavat kääntäjälle välineitä ymmärtää ja ratkaista käännoستongelmia (Hytönen & Rissanen 2006, 109). Skoposteoria on yksi tunnetuimmista käännoستeorioista, jonka kehittivät saksalaiset käännoستutkijat Katharina Reiss ja

Hans J. Vermeer yleiseksi, kaikenkattavaksi käännösteoriaksi 1980-luvun alussa. Sana skopos on kreikkaa ja merkitsee tarkoitusta. Skoposteoriassa skopos (päämäärä, tarkoitus, tavoite, funktio) on tärkein kriteeri eli teorian mukaan kääntämisessä tärkeintä on ottaa huomioon käännöksen tarkoitus lähtötekstin tarkoituksen sijaan. Kääntäjä ei voi tai edes yritä tarjota lähtötekstin tuottajan kanssa samaa informaatiota, vaan yrittää suoriutua käännöstehtävästään käännöksen tarkoituksen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Skopos on vastaanottajasta riippuva muuttuja, ja siksi voi olla hyvin erilainen kuin lähtötekstin tarkoitus. (Hytönen & Rissanen 2006, 71-72.)

Tekstien tavoitteet jaetaan yleensä kolmeen pääkategoriaan: informatiiviseen (välittää tietoa), ekspressiiviseen (välittää taiteellisuutta ja esteettisyyttä) ja operatiiviseen (vetoaa ja vaikuttaa mielipiteisiin). Teksteillä voi olla yhtä aikaa monta tavoitetta. Skoposteoria ei ole pelkästään kohdeteksti- tai lähtötekstikeskeinen, ja teorian mukaan käännös on onnistunut, kunhan se täyttää skopoksensa. Teoriaan nojaava käännös voi siis olla tilanteesta riippuen joko kohdeteksti- tai lähtötekstilähtöinen. (mt.) Käännösteorian skoposteoria on hyvin realistinen, joustava sekä yleisluonteinen. Sitä voi soveltaa mihin tahansa tekstiin tai tilanteeseen. Vaikka sitä on lähinnä käytetty asiatekstien kääntämisessä, se sopii myös kaunokirjallisuuden käännöksiin. (Vehmas-Lehto 2008, 20 - 21.)

Skopos koostuu yleensä useista tavoitteista, joilla on tärkeysjärjestys. Kääntäjä saa skopoksen toimeksiantajalta tai asettaa sen itse asiantuntemuksensa pohjalta. Huomio kiinnittyy skoposteoriassa siihen, että käännös toimii tulokielisessä yhteisössä. Teoria on myöskin kommunikatiivinen eli siinä otetaan huomioon käännöksen vastaanottajien erilaiset tarpeet, taustatiedot ja ajattelutapa. Käännös on siis osittain rakennettava näiden tekijöiden mukaan. (Helin 2008, 20 - 21.)

Suomalaisen viittomakielen kääntämistä ei ole tutkittu kovinkaan paljon, mutta osittain siinä pätevät samat periaatteet kuin puhuttujen kielten kääntämisessä (Hytönen & Rissanen 2006, 108). Viittomakielen käännöksessä käännöksen tarkoitus ei ole aina sama kuin lähtötekstin. Yleensä viittomakielisen käännöksen tarkoitus on välittää asiiasialtö mahdollisimman tarkasti ja oikeakielisesti. Esimerkiksi informaatiivisissa teksteissä skoposteoria toimii hyvin: kääntäjä valitsee

käännösstrategian, jolla hän tavoittelee semanttista vastaavuutta. Joskus informatiivisen funktion sijaan käännöksellä voi olla muita funktioita, jolloin jokin kohdetekstikeskeisempi käännösstrategia tulee kysymykseen. (Hytönen & Rissanen 2006, 110.)

5.2 Viittomakielisten verkkotekstien kääntäminen

Viittomakielet ovat kuurojenyhteisössä kehittyneitä kieliä. Useissa maissa ensimmäinen kuurojenkoulun perustaminen on synnyttänyt myös kieliyhteisön, jonka vuoksi kuurojenkouluilla on ollut tärkeä rooli viittomakielien synnyssä. (Jantunen 2003, 19.) Viittomakieli on visuaalisuutensa vuoksi edellyttänyt viittomakielisen viestin tuottajan ja vastaanottajan välillä sekä katsekontaktia että fyysisesti samassa tilassa olemista (Vivolin-Karén 2010, 5).

Kuulevilla henkilöillä välitön yhteydenotto kaukasiinkin paikkoihin on ollut viittomakielisiin verrattuna helpompaa jo kauan, sillä Suomeen asennettiin Anvian (2012) mukaan ensimmäinen puhelin jo vuonna 1877. Viittomakielisissä yhteisöissä on pitkään unelmoitu tietotekniikan kehittymistä tasolle, joka antaisi myös heille mahdollisuuden viestiä vaivattomasti. 1900-luvun alussa kehitettiin kuvaa tallentavat kamerat, jotka avasivat viittomakieliselle väylän välittää viestejä ilman, että viestin lähettäjä ja vastaanottaja olisivat katsekontaktissa toisiinsa tai toistensa kanssa samassa tilassa. (Vivolin-Karén 2010, 5.) Videopuhelu toi uuden ulottuvuuden puheluihin, sillä ne välittävät äänen lisäksi myös kuvaa (Elisa 2012). Ensimmäinen kaupallinen 3G-verkko otettiin Japanissa käyttöön vuonna 2001 (Laajakaista-opas 2012). Kännykät mahdollistivat Suomen 5000 viittomakieliselle keskinäisen yhteydenpidon tekstiviestitse, mutta kun 3G-verkko avasi videopuhelimelle mahdollisuuden, saivat viittomakieliset alkaa käyttää omaa äidinkieltä yhteydenpitoon (Mobiilitulkki 2012).

Tietoverkkojen kehittymisen myötä viittomakielinen viestintä ajasta ja paikasta riippumatta on tullut kaikkien ulottuville. Hyvin toimiva laajakaistayhteys, tietokone, web-kamera ja sopiva ohjelma ovat ainoat edellytykset viittomakielisten tekstien

tuottamisesta Internetiin. Nykysuomalaisen kansalaistaitoihin kuuluu tietotekniikan perusteet eikä tietoverkkopohjaiseen viittomakieliseen viestimiseen teknisesti tarvita erityisosaamista. Viittomakielisen median käyttämä kieli ja viestin sisältö ovat tämän hetken haasteet. Mediassa käytettävä kieli voi tukea viittomakielisen yhteisön kielellistä identiteettiä, mutta jos kieli ei olekaan kaikille ymmärrettävää, saattaa se myös hajottaa sitä. Jos median kohdeyleisö kokee median käyttämän viittomakielen vaikeasti ymmärrettäväksi se ei myöskään koe median viittomakielistä viestintää omakseen. (Vivolin-Karén 2010, 6.) Verkossa julkaistut viittomakieliset tekstit ovat tarkoituksenomaisesti tuotettuja. Viittoja on lukijaa kohtaamatta tuottanut tekstin eikä hänellä ole ollut mahdollisuutta rakentaa lukijan kanssa tekstin merkitystä. Tekstin tuottaminen ja lukeminen saattavat ajallisesti olla toisistaan hyvinkin etäällä. Tekstin lopullisen merkityksen syntyyn vaikuttaa sekä teksti että tekstin lukija ja tämä käy vasta lukutapahtuman aikana, kun lukijan ja tekstin välille syntyy suhde. (Vivolin-Karén 2010, 7.)

YLEn viittomakieliset uutiset ovat viittomakielisen viestinnän näkökulmasta olleet yksi erittäin merkittävä kielenohjailija. Uutisten käyttämää tekstityyppiä on alettu pitää normina muussakin viittomakielisessä tallenne- ja verkkoviestinnässä. Tätä tekstityyppiä ei kuitenkaan tulisi automaattisesti käyttää kaikenlaisessa viittomakielisessä viestinnässä ja tekstityypeissä. (Vivolin-Karén 2010, 31.)

6 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖNI TOTEUTUS

Tässä luvussa ensimmäiseksi annan esimerkin glossatusta lauseesta. Glossaus tarkoittaa Suomalaisen viittomakielen perussanakirjaan (1998) pohjautuvaa viittomien muistiinmerkitsemistä. Viittomien merkitystä vastaavat suomenkieliset sanat on merkitty suuraakkosin. Kerron myös opinnäytetyöni toteutumisesta käytännössä, jota avaan kuitenkin enemmän luvussa 7.1, kun avaan käännösprosessini etenemisestä. Lopuksi esittelen molemmat tutkimuskysymykseni ja käyttämäni tutkimusmenetelmät.

Opinnäytetyöni lopussa on liitteet 1 ja 2, jotka ovat käännöstyöni suomenkieliset lähtötekstit. Työni tavoitteena on kääntää kaksi Seta ry:n verkkosivuilta löytyvää esittelytekstiä viittomakielelle ja olla täten mukana avaamassa Setan toimintaa viittomakielisille seksuaali- ja sukupuolivähemmistön jäsenille sekä heidän läheisilleen. Käännöstyössä en käyttänyt lainkaan glossausta eli viittomien muistiinmerkitsemistä. Suomenkielinen lause ”käänsin Seta ry:n verkkotekstit” voitaisiin merkitä glossien avulla seuraavasti:

1. MINÄ s-e-t-a JÄRJESTÖ-OS-2 OMA-2 INTERNET+TEKSTIx KÄÄNTÄÄ

Glossauksien lukuohjeet löytyvät liitteestä 3. Jos käänökseni olisi ollut runo tai laulu, olisin mitä todennäköisimmin tehnyt työni glossauksen avulla. Kääntäessäni muunmuassa lauluja on glossaus mielestäni tärkeää, sillä glosseja käyttämällä voi muutkin laulujen kanssa tekemisissä olevat tulkit sekä opiskelijat myöhemmin hyödyntää. Viittomakielen tulkkauksessa käytetty aika on rajallista eikä tulkinnosta voi yleensä korjata tai toistaa. Viittomakielen kääntämisessä voi käännöstä hioa ja sen lisäksi käännöksiä pyritään usein muodossa tai toisessa tallentamaan joko sanaglossein paperille tai videoimalla niitä. (Hytönen & Rissanen 2006, 109.)

Käännöstyöni aloitin vuoden 2011 alkusyksyllä, ja käänösvideoiden ensiversiot kuvasin tammikuun lopussa 2012. Kirjallisen osion aloitin myös tammikuun loppupuolella, jolloin aloin kerätä taustatietoa yleisen tason kääntämisestä, verkkokääntämisestä, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä sekä tulkkauksesta seksuaalivähemmistöyhteisöstä. Koska kuvasin ensimmäisen esittelytekstin videon kuuteen kertaan, minun oli helppo kirjata muistiin uudet pienetkin käänösratkaisut ja merkitä viittomat, jotka olin tuottanut väärin tai jotka eivät olleet hyvän käänöksen kannalta parhaat mahdolliset valinnat. Viittomat tarkoittavat viittomakielen leksikon eli viittomiston yksiköitä ja leksikon voi karkeasti jakaa nominaalisiin viittomiin ja verbiviittomiin (Hytönen & Rissanen 2006, 40.)

Tietokoneellani kuvattuja käänösvideoita näytin ohjaaville lehtoreilleni, viittomakielisille ystäväilleni ja kollegoilleni. Olin heti päättänyt pyytää palautetta mahdollisimman monelta viittomakieliseltä ja pidin tärkeänä myös sitä, että muutama palautteen antaja kuuluisi itse seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön. Palautteen anto

oli ohjaavilta lehtoreilta täysin kirjallista, mutta ystävilta ja kollegoilta se oli osin kasvokkain saatua. Näiden palautteiden pohjalta tein tai olin tekemättä muutoksia, varmistin tiettyjen viittomien oikeaoppiset käsimuodot ja orientaation. Orientaatio on sekä kämmenen suunta että kämmenselästä rystysistä eteenpäin suuntautuvan käden suunta suhteessa viittojan kehoon tai toiseen käteen ja perusviittomissa käsi voi orientoitua melkeinpä miten vain (Rissanen 2004). Kaikki käännösvideot lopullista lukuunottamatta kuvasin tietokoneen web-kameralla. Kameran laatu ei kuitenkaan ollut tarpeeksi hyvä, sillä kuva särkyi välillä. Viimeiset versiot kuvasin laadukkaammalla videokameralla. Olin ensin suunnitellut kuvauspaikaksi koulun juhlasalia, mutta kotiin sai rakennettua ”studion”, jossa oli vaalea, yksivärinen tausta ja tarpeeksi valaistusta.

6.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen lähtökohtana voi pitää tutkimusongelmaa. Tutkimusongelma sisältää tutkimuskysymyksen tai -kysymyksiä, joihin tutkimuksessa haetaan vastauksia. Tutkimusongelman voi perustella viittaamalla sen teoreettiseen, yhteiskunnalliseen tai käytännölliseen merkitykseen tai ongelman ratkaisun tai tutkimustulosten tuottamaan uuteen tietoon. (Saukkonen 2006.)

Opinnäytetyöni tavoitteena on kääntää kaksi Setan verkkosivuilta löytyvää esittelytekstiä suomalaiselle viittomakielelle. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisen käännösprosessin kautta syntyy verkkotekstin käännös suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle?
2. Millaisia ongelmia tällaisessa käännösprosessissa mahdollisesti esiintyy ja kuinka ne on mahdollista ratkaista?

Näihin kahteen tutkimuskysymykseen vastaaminen avaavat läpikäydyn käännösprosessin. Ensimmäinen kysymys on käytännönläheinen ja kysymystä pohtiessa kerron samalla tarkemmin prosessini vaiheista. Prosessin aikana syntyi monenlaisia ongelmia sekä teknisestä että kielellisestä näkökulmasta. Toinen kysymys on siis laaja ja sen avulla paneudun ongelmiin ja ongelmanratkaisuihin.

Luvussa 7 kerron käänösprosessini vaiheista sekä sen aikana syntyneistä ongelmista ja niiden ratkaisuista.

6.2 Tutkimusmenetelmät

Airaksinen ja Vilka (2003, 9) toteavat toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvän käytännön toteutus sekä raportointi tutkimusviestinnällisin keinoin. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista tai toiminnan järjestämistä. Toiminnallisen opinnäytetyön produkti voi olla esimerkiksi jonkinlainen ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohje tai vaikkapa jonkin tapahtuman toteuttaminen. Toteutustapana voi olla myös kirja, kansio, vihko tai kotisivut.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä on myös raportti, joka kuuluu kirjoittaa asiatyylisiin. Kirjoittajalla on oltava keskusteleva ote lähteiden, tuotoksen, kohderyhmän ja omien näkemysten välillä. Toiminnallista osuutta havainnollistetaan runsaasti ja lähteet ovat laadukkaita sekä asianmukaisia. (Vilka 2010, 18-19.) Olen pitänyt lähteiden monipuolisuutta ja virallisuutta tärkeänä. Varsinkin viittomakieliseen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön liittyvän tietoperustan kerääminen oli haasteellista, mutta lopulta palkitsevaa.

Käänösmateriaalinani oli Setan esittelyteksti (liite 1) sekä Transtukupisteen esittelyteksti (liite 2). Työn tilaaja valikoi minulle muutaman tekstin, joista päätimme valita kaksi käänöstyöhön. Nämä kaksi esittelevät Setan ja Transtukupisteen toimintaa lyhyesti ja olivat siksi hyvät valinnat kääntämiseen. Materiaalini työstin aktiivisesti natiiviviittojen avustuksella. Vieraskielisen voi olla hankala päätyä hyviin viittomakielisiin ratkaisuihin, jonka takia olisikin parasta, että kääntäjä voisi käyttää konsulttia sekä käänöstyön aikana että valmiin käännöksen tarkastamiseen. Syntyperäisen kielenkäyttäjän kielentarkastusta suositellaan lopputuloksen tarkistamisvaiheessa. (Hytönen & Rissanen 2006, 110).

Ensin otin yhteyttä viittomakieliseen ystävään, jonka kanssa yhdessä pohdimme viittomaratkaisuja. Viittomakielinen henkilö, joka ei ole kuitenkaan erikseen opiskellut viittomakieltä ja lingvistiikkaa, saattaa tarjota hataria käänösratkaisuja.

Viittomakieltä ja lingvistiikkaa opiskellut henkilö saattaisi tarjota siis kielellisesti paremmat vaihtoehdot. Siksi pidin hyvin tärkeänä muunmuassa lehtorieni palautetta. Sen lisäksi että ratkaisut olisivat kielellisesti hyvät, niiden tulisi myös sopia kohdeyleisölle.

Käännöstyö koostui monista vaiheista, joista ensimmäisessä tarkastelin lähtötekstiä ja kirjoitin ylös mielestäni kaikkein haastavimmat kohdat. Setan esittelytekstiä varten kuvasin kuusi eri käännösversiota. Käännösversioiden kuvaamisen välillä oli ajallisesti noin viikko. Transtukupisteen esittelytekstin kuvasin kolme kertaa. Aina alkaessani kuvata uutta versiota katsoin edelliset versiot ja pyrin huomioimaan viittomavalinnat sekä non-manuaaliset tekijät, jotta voisin tehdä uudesta käännöksestä aiempia versioita toimivamman. Non-manuaalisuus tarkoittaa ilmeillä tuotettua tai huulion, pään, silmien tai koko kehon liikkeisiin perustuvaa kieliainesta (Hytönen & Rissanen 2006, 27). Selkeytin käsimuotoja ja supistin liian laajoja viittomaliikkeitä ja -tilaa.

Palautteenantajinani toimi yhteensä kolme viittomakielistä seksuaali- ja sukupuolivähemmistön jäsentä, kolme muuta viittomakielistä henkilöä, kaksi lehtoria (joista toinen on viittomakielinen) sekä yksi kuurojen vanhempien kuuleva lapsi. Lehtoreita lukuunottamatta kaksi viittomakielistä henkilöä sekä kuurojen vanhempien kuuleva lapsi ovat kaikki joko viittomakielen opiskelijoita tai muuten opetustoiminnassa mukana. Kysyin myös muutaman kerran neuvoa viittomakielen tulkeilta sekä tulkkiopiskelijakavereiltani.

7 TULOSTEN ESITTELY JA ANALYYSI

Tässä luvussa vastaan tutkimuskysymyksiini, joissa ensimmäisessä kysytään millaisen käännösprosessin kautta verkkotekstin käännös suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle syntyy ja toisessa millaisia ongelmia tällaisessa käännösprosessissa mahdollisesti esiintyy ja miten ne on mahdollista ratkaista.

Alaluvussa 7.1 kerron millaisten prosessien kautta molemmat valitut tekstit eli Setan ja Transtukipisteen esittelytekstit (liitteet 1 ja 2) kääntyivät suomalaiselle viittomakielelle. Kerron millainen prosessi sai valmiit käännökset aikaan, millaisia toimintatapoja minulla oli ja miten aikataulutin työni. Ensin paneudun Setan, sitten Transtukipisteen esittelytekstin käännösprosessiin.

Valitsin käännöstekstit sillä perusteella, että ne molemmat esittelevät sekä Setan että Transtukipisteen toimintaa. Setan poliittisen strategian esittely olisi ollut pitkä ja ehkä sen asiat eivät ole vielä ajankohtaisia sellaiselle henkilölle, joka ei vielä tunne Setaa järjestönä. Jotta käännösratkaisut olisivat toimivia, kieli teknisesti hiottua ja kuvausjärjestelyt virallisen näköisiä, on käännöstyöhön varattava runsaasti aikaa. Koska kyseessä on verkkokäännös, on käännöksen laatu vieläkin tärkeämmässä roolissa kuin live-tilanteessa tuotettu käännös. Verkkokäännös pysyy Internetissä ja käännöksen voi katsoa monta kertaa. Sen virheet ja hatarat ratkaisut tulevat esiin eri tavalla kuin käännöksessä, jonka näkee vain kerran. Verkossa olevaa käännös on kaikille avoin, ja kun käännösvideo on sivuille asetettu, ei sitä voi enää korjailla.

Käännösprosessi on edennyt lehtorien ja viittomakielisten ystävien ja kollegojen palautteen avulla: aina uuden käännöksen jälkeen olen saanut palautetta natiiveilta lehtoreilta, natiiveilta ystäviltä ja kollegoilta sekä myös kuulevalta, viittomakielisen yhteisön hyvin tuntevalta, lehtorilta. Olen pohtinut palautteissa olleita korjausehdotuksia ja viittomaratkaisuja, tarpeen tullen kysellyt muiltakin ratkaisujen toimivuutta ja kuvannut uuden käännösviden. Perushionnan jälkeen ongelmia ovat tuottaneet useat viittomat ja käännösratkaisut. Useisiin kohtiin on käynyt muutamakin viittoma ja minun vastuullani on ollut ratkaista mikä niistä sopii parhaiten juuri tähän käännökseen.

7.1 Käännösprosessin kuvaus

Setan esittelytekstissä kerrotaan Setan päätavoitteista, toimialoista ja sivutaan Transtukipisteseen sekä talousasioihin. Heti kun olimme päättäneet Setan esittelytekstin käännöksestä, dokumentoin sen tietokoneelle ja aloitin käännöstyön.

Koin tärkeäksi kirjoittaa paperille ylös sanoja, jotka tuntuivat haasteellisimmilta ja joita tarvitsisi pohtia kenties muita käännöskohtia pitempään. Ensiksi luin tekstin kokonaan läpi ja mietin miten kääntäisin sen, jos olisin live-tulkkaustilanteessa. Tärkeimpänä kriteerinä pidin sitä, että viittomakielinen henkilö ymmärtäisi ratkaisuni. Viittomakielisen käännöksen tavoitteena on yleensä mahdollisimman sujuva ja oikeakielinen ilmaisu kohdekielellä (Hytönen & Rissanen 2006, 109). Live-tulkkaustilanteen asetelma olisi tosin varsin erilainen, sillä simultaanitulkauksessa käännöksen hiominen on vain sopivan viiveen jättämisen varassa.

Heti aluksi koin kohdat ”Seta toimii 19 järjestön kattojärjestönä” sekä ”Seta rahoittaa toimintansa..” hyvin haastaviksi. Henkilökohtaista, kielellistä apua saadakseni otin yhteyden viittomakieliseen ystävääni. Juteltuamme hetken Internetissä kirjoittaen huomasin, ettei asia etenisi kielimuurin takia. Ystäväni suomen kieli on heikohkoa ja hän ei ymmärtänyt täysin koko esittelytekstin merkitystä. Juuri tällaiset tekijät olivat vahva motivaattorini aloittaa käännöstyö Setalle, sillä suomalainen kirjoitettu kieli ei ole kaikille viittomakielisille täysin ymmärrettävää, varsinkin jos teksti on asiatyylissä. Suomalainen viittomakieli onkin Suomen perustuslaissa tunnustettu vähemmistökieli, jota huolletaan samalla tapaa kuin Suomen kahta virallista kieltä, suomea ja ruotsia (Jantunen 2003, 25). Suomi on viittomakieliselle henkilölle toinen kieli.

Internetin kautta toimivan Skype-videopuhelinyhteyden myötä kommunikaatio toimi paremmin. Kirjoitin henkilölle esittelytekstin kokonaisuudessaan lause kerrallaan ja jos hän ei ymmärtänyt mitä lausetta täysin, selitin sen merkityksen ja pääpointin hänelle viittomalla. Hän sanoi tekstin olevan hänellekin haasteellinen, mutta hän silti näytti miten itse asiat ilmaisisi.

Keskustelun jälkeen asetuin kotona valkoista taustaa vasten ja valitsin päälleni yksivärisen paidan, jotta käteni erottuisivat hyvin. Kuvasin videon tietokoneeni web-kameralla ensimmäinen otokseni, joka oli tuotettu jäykästi ja hitaasti, sillä teksti ei ollut minulla vielä muistissa. Viittomat tulee tehdä selkeästi loppuun asti ja liian ”laiska” viittominen tai viittomien sulautuminen toisiinsa saattaa tuottaa ymmärtämisvaikeuksia (Hytönen & Rissanen 2006, 216). Luin suomenkielisen esittelytekstin samaan aikaan tietokoneen näytöltä, joten en siis käyttänyt viittomien suomenkielisiä viittoman muistimerkintöjä eli glosseja. Esittelytekstin tiivis

seuraaminen viitottaessa näkyi muunmuassa siinä, että kohdan ”Seta korostaa jokaisen ihmisen oikeutta perheeseen” olin kääntänyt hyvin suomen kielen mukaisesti eli sanajärjestys oli osin suomenkielinen.

2. s-e-t-a KAIKKI JOKAINEN-6-5 OMA-2 OIKEUSx PERHE KOROSTUA

Myöhemmin lisäsin lauseeseen viittoman PERUSTAA, koska koin sen kuuluvan olennaisena osana lauseeseen. ”Seta korostaa jokaisen ihmisen oikeutta perheeseen” ja ”Seta korostaa jokaisen ihmisen oikeutta perustaa perhe” tarkoittavat melkein samaa, mutta mielestäni lisäys ”perustaa” toi lauseelle enemmän ymmärrettävyyttä. Kun olin kuvannut käännöksen ensimmäisen version, lähetin sen kahdelle viittomakieliselle lehtorille.

Saatuani ensimmäisen palautteen toiselta viittomakielen lehtoriltani kuvasin käännöksen uudestaan. Tällaisessa käännöstyössä on varauduttava siihen, että kuvaamiskertoja saattaa olla useita. Tärkeintä on saada kohdeyleisöä parhaiten palveleva käännöstuotos. Tekstit olivat lyhyitä ja jäivät helposti muistiin. Ensimmäisen käännöksen hitaan viittomisvauhdin jälkeen toinen käännösvideo oli tuotettu hyvin nopealla ja epäselkeällä viittomisrytmillä. On tärkeää huomioida viittomisen tuottamisen rauhallisuus ja hitaus. Tulkkien kannattaa kiinnittää huomiota muunmuassa selkeisiin käsimuotoihin sekä rauhalliseen, tasaiseen ja rytmiseen liikkeeseen (Lahtinen 2004, 97-98). Asiatekstityylin mukainen rauhallinen ja selkeä viittominen on myös Setan käännösvideoissa toimivin ratkaisu.

Toisen videon kuvaamisessa oli kymmeniä otoksia. Unohdin tekstistä moneen otteeseen kokonaisia lauseita ja teknisesti videon laatu oli huono. Se oli kuvattu vilkkaalla liikepaikalla, jossa oli värikäs ja häiritsevä tausta. Olin ottanut lehtorini palautteen vastaan ja kiinnitin huomiota muunmuassa huonoihin viittomavalintoihin ja lauserakenteisiin.

Alkaessani kuvata kolmatta videota olin viittomakielisellä leirillä töissä. Kyselin viittomavaihtoehtoja natiiveilta työkavereiltani. Jotakin lehtorin palautteesta en ollut ymmärtänyt kirjoitetussa muodossa, joten sain apua kollegoilta, jotka kysyttäessä

antoivat vaihtoehtoisia ratkaisuja asiakokonaisuuksien kääntämiselle. Viittomisrytmi oli edelleen luonnoton, mutta olin saanut hieman hidastettua kiireistä viittomistahtiani.

Saatuani videon valmiiksi pyysin ikäistäni kollegaa tarkastamaan sen ja antamaan palautetta. Hän kertoi mitkä kohdat olivat hänen mielestään vaillinaisesti tuotettuja ja neuvoi miten jokin kohta, kuten hankalaksi kokemani ”Seta toimii 19 jäsenjärjestön kattojärjestönä” olisi parempi viitto. Samalla toinen työkaveri, joka on vuosikausia toiminut myös viittomakielen opettajana, tarjoutui avukseni. Sekä hänen suomen kielensä että suomalainen viittomakielensä ovat vahvoja. Hän viittoi lauseen kerrallaan, jonka jälkeen minä näytin kuinka olin sen aiemmin kääntänyt. Yllätyin huomattessani miten suomen kielen mukaisia hänen viittomaratkaisunsa välillä olivat. Käännösratkaisumme poikkesivat toisistaan täysin. Hän vahvisti ensimmäisenä mainitsemani kollegan ”kattojärjestö”-ratkaisun toimivuuden, jonka vuoksi päätin käyttää kyseistä ratkaisua virallisessa käännöksessäni.

Kuvatessani neljättä videota olin yhä viittomakielisessä vaikutuspiirissä, joten minulla oli mahdollisuus kasvokkain tapahtuvaan palautteensaantiin. Olin ensimmäisissä videoissa käyttänyt kaksi kertaa fokusrakennetta eli kysymyksen kautta tuotettua luettelointia. Esimerkkinä ”Setan toimialoja ovat ihmisoikeustyön ohella jäsenjärjestöjen toiminnan kehittäminen, sosiaalityö, koulutustoiminta ja nuorisotyö”.

2. s-et-a OMA-2 TOIMI+ALA MIKÄ / 1 IHMINEN+OIKEUS+TYÖ / 2 OMA-2 JÄSEN+JÄRJESTÖ TOIMINTA KEHITTÄÄ..

Poistin käännöksestäni molemmat fokusrakenteet:

3. s-e-t-a TOIMI+ALA / 1 IHMINEN+OIKEUS+TYÖ / 2 OMA-2 JÄSEN+JÄRJESTÖ TOIMINTA KEHITTÄÄ..

Fokusrakenteiden poistoa lukuunottamatta käännös oli melko samanlainen kolmannen käännöksen kanssa. Annoin tuotoksen kuulevalle lehtorille ja sainkin näkökulmaa johonkin muuhun kuin vain liian nopeaan viittomiseni tai ratkaisuihini, nimittäin ranteitteni yliojentuvuuteen. On hyvä saada palautetta myös teknisestä

näkökulmasta. Varsinkin viittomassa JÄRJESTÖ ranteiden asento oli kömpelö ja luonnoton. Sitä viitottaessa piti kiinnittää erityishuomio käsien asentoon.

Neljännän videon linkin annoin myös yhdelle Jyväskylässä opettajaksi opiskelevalle viittomakieliselle henkilölle ja häneltä sain palautetta siitä, että ”seksuaalinen suuntautuminen” olisi hyvä viittoa viittomalla SUORA viittoman SUUNTAUTUMINEN sijaan. Muuten hänen mielestään käänös oli toimiva ja hyvä.

Viidenteen videoon oli panostettu jo ulkonäkönsäkin puolesta. Pakkausteipin avulla seinään kiinnitetty valkoinen lakana toimi ikään kuin valkokankaana ja ikkuna oli itseeni päin. Täten vastavalo ei siis häirinnyt, vaan sen kautta tuli lähinnä tarvitsemani luonnonvalo. Studio koostui lakanan ja pakkausteipin lisäksi penkistä ja keittiöjakkarasta. Olin hidastanut viittomatahtia entisestään, sillä kamera ei pysy liian nopeiden liikkeiden mukana. Paitana toimi virallinen tulkkausta varten hankittu paita eli yksivärinen, musta neule. Laitoin videon omiin Internetiin piilotettuihin YouTube-tiedostoihini ja lähetin linkin kolmen lehtorin lisäksi muutamalle viittomakieliselle, yhdelle tulkkio opiskelijakaverille sekä CODA-henkilölle eli kuurojen vanhempien kuulevalle lapselle (CoDA = Child of Deaf Adult).

Kuudennen videon kuvasin web-kameraani laadukkaammalla videokameralla. Olin koonnut lopullisen käänöksen kaikkien palautteiden pohjalta. Kiinnitin myös huomiota siihen, että hymyilin käänöksessä, mutta olin silti tarpeeksi virallisen ja professionaalisen näköinen.

Transtukipisteen esittelyvideo on Setan esittelyvideota huomattavasti lyhyempi ja siinä on yksi lähestulkoon sama lause minkä olin jo aiemmin kääntänyt. Sen kanssa prosessini oli myös selkeästi yksinkertaisempi ja siihen kului vähemmän aikaa. En myöskään tehnyt siitä kuin kaksi eri videoversiota ennen lopullista kuvausta. Sen käänökseen pyysin apua koulukavereilta ja yhdeltä viittomakieliseltä henkilöltä.

7.2 Käännösprosessin aikana syntyneet ongelmat

Seuraavaksi vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni, joka on: ”Millaisia ongelmia tällaisessa käännösprosessissa mahdollisesti esiintyy ja kuinka ne on mahdollista ratkaista?” Kerron mitä ongelmia olen kohdannut, miten olen ne ratkaissut, olenko tehnyt useitakin ratkaisuja ja keitä olen käyttänyt apu- sekä tukihenkilöinäni prosessin aikana.

Olin varautunut ongelmiin aloittaessani käännösprosessin, mutta en ollut tiennyt miten tarkkaa hiominen tulisi olemaan. Olen jakanut ongelmat kolmeen luokkaan: ongelmat viittomien tuotossa, ongelmat viittomavalinnoissa sekä ongelmat viittomaratkaisuissa rakenteellisesta näkökulmasta. Näiden kolmen yläkategorian alle mahtuu suurin osa käännösprosessin aikana syntyneistä ongelmista.

Aivan kuten puhuttujen kielten sanat, myös viittomat rakentuvat pienemmistä yksiköistä. Nykyään viittomien katsotaan koostuvan viidestä rakenneyksiköstä: käsimuodoista, paikoista, liikkeistä, orientaatiosta sekä ei-manuaalisista elementeistä. Viittomien tuottotason ongelmat ovat sidoksissa juurikin näihin rakenneyksikköihin. Käsimuodolla tarkoitetaan sormien asentoa viittoman aikana. (Jantunen 2003, 27-28.) Joskus viittoman alkukäsimuoto on väärä tai epäpuhdas, joskus koko viittoma on väärällä käsimuodolla tuotettu.

Viittoman paikalla tarkoitetaan sitä kohtaa viittojan keholla tai viittojan edessä olevassa viittomatilassa, jossa käsi sijaitsee. Liikkeellä tarkoitetaan käden tekemää liikettä, orientaatiolla kämmenen ja sormien suuntautuneisuutta viittojan vartaloon nähden ja ei-manuaalisella elementillä viittomiin kuuluvia suun asentoja ja liikkeitä. Jotkin viittomat ovat oikeaoppisesti tuettavissa vain yhden käsimuodon, paikan, liikkeen, orientaation ja ei-manuaalisen elementin avulla. (Jantunen 2003, 28.) Orientaation muutokset ovat katsojan kannalta merkittäviä, sillä aivan sama käsimuoto saattaa näyttää viestin vastaanottajalle täysin erilaiselta (Hytönen & Rissanen 2006, 49).

7.2.1 Ongelmat viittomien tuottotasolla

Viittomien tuottotasolla eniten ongelmia oli ensimmäisen ja toisen videon aikana. Palautteiden avulla suurin osa viittomista hioutui oikein, mutta palautettakin sain niin vaiheittain, ettei jokaista väärin tuotettua viittomaa edes huomannut. Viittomien tuotossa tapahtuneet ongelmat näkyvät kuitenkin katsojalle parhaiten, sillä silloin viittomien rakennetyksikkö on tuotettu väärin. Samalla tuottotason ongelmat ovat helpoiten korjattavissa.

Kohdan ”Vuonna 1974 perustettu Seta on ihmisoikeus- ja sosiaalialan järjestö” TUHAT oli epäselkeästi ja nopeasti tempaistu, jolloin viittoman liike oli vaillinainen. Myös viittoman JÄRJESTÖ orientaatio oli väärä, ja viittomatila liian pieni. Kohdassa ”Setan tavoitteena on, että ihmisoikeudet, yhdenvertaisuus ja hyvinvointi toteutuvat ihmisten arjessa” viittoma TAVOITE oli tuotettu niin alas, että se vaikutti viittomalta SAAPUA. Viittoman paikka oli siis väärin, jonka vuoksi viittoma sai eri merkityksen. Sanan ”hyvinvointi” käänös HYVÄ+TERVEYS näytti käsimuotojensa tähden viittomalta HYVÄ+SUURI.

Puhuttaessa sukupuoli-ilmaisusta ja -identiteetistä viittoma SUKUPUOLI liike oli väärä. Ensin se oli tuotettu samalla tavalla kuin SOPIA tai SUUDELLA. Viittomaa ei löytynyt viittomakielisestä Suvi-sanakirjasta, joten korjaus perustui vain viittomakielisen lehtorin kirjalliselle palautteelle. Palautteen jälkeen viittomaan SUKUPUOLI tuli käänös, jossa oli liaksi toistoa eli käänsin käsiä liian monta kertaa. Kääntöliike tarkoittaa kämmenen tai ranteen kiertoa 180 asteen kulmassa joko sivu- tai pystysuunnassa (Hytönen & Rissanen 2006, 21). Kun korjasin toiston pois, oli viittomassa vielä virhe. Lopulta viittoma SUKUPUOLI vaihtui oikeaksi eli sellaiseksi, jossa on kääntöliike, joka ei ole koko viittoman ajan kontaktissa.

Myöhemmin käänöksessä viittoman VAIKUTTAA-4-3 alkukäsimuoto oli väärä. Käsimuotojen asennot voivat olla yhden, kahden, kolmen, neljän tai viiden ulonnetun sormen käsimuotoja tai sellaisia, joissa sormet ovat puristettuina kämmentä vasten (Hytönen & Rissanen 2006, 21). Alkukäsimuodon sai tarkistettua helposti Suvi-sanakirjasta. Viittomien rakennetta kuvataan merkintäsystemeillä, jotka auttavat

hahmottamaan viittomien rakenteellisia eroja ja näkemään niiden samankaltaisuuksia. Merkintäsystemit helpottavat myös viittomien muistiin kirjoittamista. (Jantunen 2003, 32.) VAIKUTTAA-4-3-viittoman alkukäsimuoto ei ollut käännöksessäni ensin oikea eli sellainen, jossa molemmat kädet muodostavat O:n muotoisen käsimuodon.

TRANSSUKUPUOLINEN-viittoma piti kopioida suoraan natiivilta ystävältä, ja ensiksi sen liike oli liian iso. Vielä joissakin viittomissa oli käsimuoto, jonka vaihdoin parempaan, mutta joka oli ollut orientaationsa ja liikkeensä suhteen muuten oikein hyvä.

7.2.2 Ongelmat viittomavalinnoissa

Viittomavalintoihin liittyvät ongelmat ovat olleet viittomien tuottotason ohella helppoiten ratkaistavissa. Vääriä viittomia oli vain muutama ja monien informanttien avulla pystyin ratkaisemaan mitä viittomaa missäkin tilanteessa sopisi käyttää. Viittomavalintoja vaihtelin useaan otteeseen aina uusien palautteiden pohjalta. Sormitusta käytetään suomalaisessa viittomakielessä silloin kun halutaan esittää puhutun kielen sanoja, joille ei ole viittomavastineita, kun käsitettä vastaava viittoma on kuulijalle outo tai kun ei haluta viitata niinkään itse käsitteeseen kuin sen muotoon (Jantunen 2003, 80).

Aluksi olin sormittanut Setasta puhuttaessa s-e-t-a, mutta neljänteen käännösvideoon vaihdoin sen ensimmäisen s-e-t-a-sormituksen jälkeen pelkääksi S-viittomaksi tuottaen huuliossani sanan ”Seta”. Yleisesti ottaen sormituskysymys on makuasia. Jos on kyseessä pitkät asiakokonaisuudet niin silloin on parempi sormittaa. Seta-esittelyvideo on kuitenkin lyhyt ja niin myös sana ”Seta”, jonka takia kokonaisen sanan sormitus on mahdollinen. (Manunen 2012a.) Lyhyen sanan sormitus on myöskin katsojaystävällisempi ja selkeämpi ratkaisu (Koslonen 2012). Kuitenkin ”ry”-sormituksen (rekisteröity yhdistys) R-Y vaihdoin viittomaksi JÄRJESTÖ pitäen huuliossani ry:n.

Käännöksen kohdat ”..Seta on ihmisoikeus- ja sosiaalialan järjestö..” ja ”..joka tarjoaa ja kehittää psykososiaalisia tukipalveluja..” etuliite ”sosiaali-” askarrutti, sillä jotta sanan voisi kääntää oikein, täytyi tutkia mitä sosiaalialalla ja psykososiaalisella tarkoitetaan. SOSIAALINEN-viittoma on sama kuin TUKI, mutta käytettäessä TUKI-viittomaa tulisi kohtaan ”psykososiaalinen tukipalvelu” kaksi peräkkäistä TUKI-viittomaa. Jotta assimilaatio toteutuisi, kannattaa kiinnittää huomio viittomien sisäiseen liikkeeseen. Mikäli termi halutaan saada käännöksen oikein, tulee se ensin sormittaa ja sitten viitto. Mikäli sormitusta ei haluta tehdä niin huulion tulee tukea viittomaa selkeästi. (Koslonen 2012a.)

Sanalle ”sosiaalinen” on olemassa kaksi nominaalia eli TOISIAAN ja KANSSAKÄYMINEN. Viitottaessa ”psykososiaalinen” käy kumpi viittoma tahansa, mutta KANSSAKÄYMINEN näyttää paremmalta. (Manunen 2012b.) Jotta voisi tietää kumpi viittoma käännökseen sopii tulee selvittää myös suomenkielisten sanojen taustat (Koslonen 2012). Päädyin käyttämään termiä TOISIAAN, sillä Seta tuo järjestönä ihmisiä yhteen ja siksi sitä kutsutaan sosiaalijärjestöksi. Käännöksen kohdan ”psykososiaalinen” ratkaisin viittomalla ensin PSYKO+SOSIAALINEN ja sormittamalla sanan sen jälkeen p-s-y-k-o-s-o-s-i-a-a-l-i. Samantapaisen ratkaisun tein Transtuki-pisteen esittelyssä: ensin viitoin TRANS+TUKI+KESKUS ja sitten sormitin sanan lisäselvennykseksi t-r-a-n-s-t-u-k-i-k-e-s-k-u-s.

Viittomavalinta-ongelman aiheutti sana ”suuntautuminen”. Kolme viittomakielistä henkilöä suositteli viittomaa SUORA, joka tarkoittaa myös sanaa ”suunta”. Se olisi mahdollista tuottaa myös niin, että viittoma lähtisi otsalta. Tämä on kuitenkin yleisesti käytössä tarkoittamassa sanaa ”hetero” (vrt. englanninkielen straight = suora ja myös Suomessa käytössä oleva vastakohta straight-sanalle ”vino” tarkoittamassa homoseksuaalia). Itse olin alunperin ajatellut kääntää ”suuntautuminen”-sanan samaan tapaan kuin miten viitottaisiin puhuttaessa esimerkiksi ammatillisesta suuntautumisesta. Myös opiskelijakaverit olivat kanssani samaa mieltä. Tässä on ehkä tapahtunut viittoman fonologinen yksinkertaistuminen (eli kaksikätkäinen muuttuu yksikätkäiseksi) ainakin nuorten keskuudessa. Moni vanhempi kielenkäyttäjä käyttänee myös kaksikätkäistä viittomaa sanan ”suuntautua” aiheuttaman assosiaation vaikutuksesta. Viittoma on kuitenkin hyvä erottaa viittomasta HETERO, joka on

lainaviittoma yhdysvaltalaisesta viittomakielestä, ASL:stä. (Manunen 2012c.) Valitsin viittomakielisten suosittelman viittoman SUORA käännökseeni.

Setan esittelyteksteissä kerrotaan sen toiminnasta ja toimialoista. Ensin viitoin viittoman TOIMINTA samalla tapaa kuin TOIMIA, mutta palautteen avulla huomasin toisen TOIMINTA-viittoman olevan käännöksessä parempi. Kyseinen viittoma tarkoittaa myös aktiivista, joten viittoma luo tilanteeseen juuri sopivan mielikuvan. Setan toiminta on juurikin aktiivista ja monipuolista.

Transtukipisteen-esittelytekstin viittomavalintaongelmaksi koitui kohdan ”vertaistuki” viittominen. Viittomalle VERRATA ja VERTAIS- on kaksi eri vaihtoehtoa. Toinen tarkoittaa myös sanoja ”puntaroida”, ”kilo” ja ”vaaka” (Suomalainen viittomakielen perussanakirja 1998). Valitsin toisen VERRATA-viittoman käännökseen, sillä mielestäni se palveli tarkoitusta paremmin.

Lisäksi sana ”konsultoida” oli itselleni hieman vieras, enkä ollut täysin varma mitä sanan tarkoitukseen sisältyy. Kyselin muilta apua ja sain tietää, että viittomasanakirjassa KONSULTOIDA on sama kuin KESKUSTELLA. Selkeän huulion avulla ”konsultoida” erottuu sanasta ”keskustella”. Puhujan huulion näkeminen on merkityksellistä ja sen olemassaolo auttaa esimerkiksi meille vierasperäiden äänteiden tunnistamista. (Hytönen & Rissanen 2006, 27.)

7.2.3 Ongelmat rakenteissa

Koin rakenteellisten ongelmien ratkaisun kaikkein hankalimmaksi. Ensimmäinen joka erottui tekstistä haastavuutensa takia esiin oli ”Seta toimii 19 jäsenjärjestön kattojärjestönä”. Lauseen merkitys on selkeä, mutta täytyi pohtia kuinka olisi mahdollista viittoja ”kattojärjestö” niin, että se olisi viittomakieliselle selvä. Ensimmäisessä vaihtoehdossa Seta oli järjestönä asetettu ei-dominoivalla kädellä koukku-5-käsimuodolla ylös, josta dominoiva käsi avaisi alaspäin kämmenet ikään kuin muodostaen sormilla polut jäsenjärjestöihin. Kun lehtori antoi hyväksi vaihtoehdoksi KOOSTUA, viitoin ensin KOKONAISUUS tarkoittaen että Seta on 19

jäsenjärjestön kokonaisuus. Siitä kuitenkin puuttui kokonaan hierarkian olemassaolo. Yksi vaihtoehto oli suoraan suomen kielen mukaisesti KATTO+JÄRJESTÖ, mutta se oli mielestäni liian suomenkielisesti muodostettu.

Muutaman nuoren tulkin kehotuksesta vaihdoin viittoman KOOSTUA-viittomaksi niin, että viittoman liike oli ensin vetoliike itseän päin ja seuraavassa käänösversiossa alhaalta ylöspäin. Paras ja lopullinen ratkaisu oli, että KOOSTUA-viittoma lähtee ikään kuin pyramidin alakulmista ja vetää Setan huipuksi. Näin Seta on selkeästi jäsenjärjestöjen yläpuolella eli kattojärjestönä.

Kun tulee pitkiä lauseita kuten ”Setan yhteydessä toimii Transtukupiste joka tarjoaa ja kehittää psykososiaalisia tukipalveluja transihmisille, sukupuoliristiriitaa tai sukupuolen moninaisuutta kokeville ja heidän perheenjäsenilleen”, tulee käänösratkaisua mieltä tarkkaan. Yleisesti ottaen viittomakielisessä lauseessa verbaali on lopussa. Tässä tapauksessa välissä on niin paljon asioita, että on parempi sijoittaa verbaali luettelon eteen (Manunen 2012d). Lopullisessa käänöksessäni verbaali siis on lehtorin kehoituksesta luettelon edessä.

Rakenteellisesti puhtaasti suomen kielen mukaan käännsin jo aiemmin mainitsemani lauseen ”Seta korostaa jokaisen ihmisen oikeutta perheeseen” (esimerkki 1). Seuraavaan käänökseen lisäsin väliin viittoman PERUSTAA (esimerkki 2). Lauseen jatko ”..sellaisena kuin kukin itse sen käsittää” oli hankala kääntää ja siihen pyysin käänösapua suoraan lehtorilta. Tässä käänösratkaisussa on selkeästi käytetty skoposteoriaa: lauseen merkitys kääntyy ilman, että se käännettäisiin sana sanalta. Hänen esimerkkinsä mukaan lause kääntyi:

4. PERHE OS-2 MILLAINEN JOKAINEN-6-5 TUNTEA.

Kohdan ”Seta rahoittaa toimintaansa Raha-automaattiyhdistyksen, opetusministeriön ja kuntien tuella” käännsin monta kertaa. Ensin RAHA+TUKI lähti kädestä, aivan kuin rahaa annettaisiin sivulle. Siitä sai kuitenkin sellaisen vaikutelman, että rahaa tuhlattaisiin. Sama ongelma jatkui lauseen ”Seta tukee jäsenjärjestöjensä toimintaa

vuosittaisin avustuksin” kanssa. Näiden kahden lauseiden kääntäminen kuuluu kulkea käsi kädessä, ovathan kummatkin rahoitukseen ja rahatuen antamiseen liittyviä. RAHA+APU ei ollut hyvä vaihtoehto, vaikka suomen kielellä avustuksista puhutaankin. Viittomakieliset työkaverit ehdottivat rahatuen saapumista ylhäältä viistosti alas niin, että itse asettuisin Setan rooliin eli olisin itse Seta-järjestö. Viittomakielen erikoisuuksiin kuuluu se, että viittojan oma keho voi toimia sekä kokijana että toimijana (Hytönen & Rissanen 2004, 54). Aiemmin olin kohdentanut Setan eteeni antaen sille rahatukea. Setan roolissa pystyin myös antamaan rahaa jäsenjärjestöille. Täten jäsenjärjestöjen paikka muuttui hieman alemmaksi kuin mitä olisi, jos en olisi Setan roolissa. Kääntäminen rahoitukseen toimii paremmin kun otan itse rahan vastaan Raha-automaattiyhdistykseltä, opetusministeriöltä ja kunnilta ja sitten annan jäsenjärjestöilleni avustusta.

Transtukipisteen esittelytekstin viimeinen kohta ”Toimintaa rahoittaa Raha-automaattiyhdistys ja ylläpitää Seta ry” oli kaikista haasteikkain. Viittoma RAHOITTA oli kuitenkin ollut jo Setan esittelytekstin käänöksessä, joten käytin tälläkin kertaa samaa. Lause kääntyi:

5. RAHA+AUTOMAATTI+YHDISTYS TRANS+TUKI+KESKUS RAHA+TUKI ANTAA / s-e-t-a TRANS+TUKI+KESKUS YLLÄPITÄÄ

Transtukipisteen videon kuvasin vain kolme kertaa enkä Setan esittelytekstin samankaltaisuuden takia kokenut Transtukipisteen kääntämistä hankalaksi. En myöskään pyytänyt siitä samalla tavalla palautetta kuin Setan esittelytekstin käänöksistäni.

8 POHDINTA

Tässä luvussa käsittelen työtäni kokonaisuutena ja pohdin sen onnistumista. Arvioin opinnäytetyöni vahvuuksia ja heikkouksia, ja esitän mahdolliset jatkotutkimusaiheet.

Tavoitteenani on ollut kääntää kaksi Setan sivuilta löytyvää esittelytekstiä suomalaiselle viittomakielelle. Olen myös pohtinut viittomakielisen verkkotekstin käännösprosessia suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle sekä prosessin aikana syntyneitä ongelmia ja ratkaisuja näihin. Käännökseni onnistui mielestäni hyvin, sillä hioin sitä paljon ja sain palautteeni monipuoliselta ryhmältä.

Käännöksen tekeminen oli antoisaa, sillä olen itse hyvin kiinnostunut seksuaali- ja sukupuolivähemmistöstä, viittomakielestä, viittomakielisestä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöstä sekä kääntämisestä. Varsinkin mediassa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön liittyvät termit saattavat joskus olla harhaanjohtavat tai jopa väärät. Aihe on hyvin ajankohtainen ja siksi tärkeä. Toivottavasti sekä viittomakielentulkkiopiskelijat että ammattitulkkit saisivat opinnäytetyöstäni uutta näkökulmaa ja tietoa. Viittomakielinen seksuaali- ja sukupuolivähemmistö sekä heidän lähimmäisensä pääsevät tutustumaan Setaan ja Transtukipisteeseen viittomakielisten käännösten kautta. Tämä työ tuo myös Setaa ja viittomakielialaa lähemmäksi toisiaan.

Hyödynsin tietolähteitä hyvin. Viittomakielisestä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöstä oli vaikea saada tietoa, mutta olen tyytyväinen siihen, mitä löysit. Koin palautteen keruuni hyvin tärkeänä tekijänä. Kaikki viittomavalinnat ja -ratkaisut tein kuitenkin itse, vaikka lehtorit, viittomakieliset ja viittomakieltä opiskelleet sekä opiskelevat henkilöt olivat apunani. Työstin käännöksiäni pitkäjänteisesti ja korjasin viittomaratkaisujani palautteiden pohjalta. Olen kokenut kaikkien palautteet hyödylliseksi henkilöiden erilaisten taustojen ja kielenkäytön vuoksi. Mielestäni lopulliset käännösvideot onnistuivat hyvin.

Työn ulkoasu on selkeä ja hyvin muotoiltu. Tekstini kaipasi hiomista puhekielisyyden poistamiseksi, mutta palautteiden avulla sekin mielestäni onnistui. Produkti-osion

haasteikkuus oli saada viittomatyylini muiden verkosta löytyvien suomalaisella viittomakielellä toteutuneiden videoiden tapaan virallisen näköiseksi.

Seta on ilmaissut mielenkiintonsa tulevaisuuden käännöksiin. Olen pohtinut sitä voisinko itse tulevaisuudessa vapaaehtoistyönä jatkaa Setan verkkosivujen kääntämistä. Myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistön käyttämä terminologia voitaisiin kerätä sanastotyöprojektin merkeissä.

LÄHTEET

- Aarnipuu, Tiia 2008. Trans – sukupuolen muunnelmia. Helsinki: Like.
- About 2012. Deaf and Hard of Hearing Gay Community. Viitattu 01.04.2012.
<http://deafness.about.com/cs/gaysandlesbians/a/deafgays.htm>
- About 2012. Gay Life. Gay Population Statistics. Viitattu 27.04.2012.
<http://gaylife.about.com/od/comingout/population.htm>
- About 2012. What is a Pansexual? Viitattu 01.04.2012.
<http://dating.about.com/od/glossarywordspq/g/pansexual.htm>
- Anvia 2012. Puhelinyhtiöstä viestinnän moniosaajaksi. Viitattu 01.03.2012.
<http://www.anvia.fi/fi-FI/Konserni/tietoakonsernista/historia/Sivut/default.aspx>
- Cheney, Carol & LaFrance, Jeannie & Quinteros, Terrie 2006. Tri-Country Domestic & Sexual Violence Intervention Network Anti-Oppression Training for Trainers. Sexual and Gender Minorities – Some Useful Definitions.
- Elisa 2012. Videopuhelu. Viitattu 01.03.2012.
<http://www.elisa.fi/matkaviestinta/index.cfm?t=201&o=499.15>
- Galloway, Terry 2012. Mean Little Deaf Queer. Viitattu 27.04.2012.
<http://www.meanlittledaefqueer.com/>
- Greenbow Deaf LGBT 2012. Viitattu 30.03.2012.
http://www.greenbowdeaf.com/fileadmin/user_upload/Greenbow_Newsletter_-_July_2011_01.pdf
- Helin, Irmeli & Yli-Jokipii, Hilikka (toim.) 2008. Kohteena käännös – Uusia näkökulmia kääntämiseen ja tulkkauksen tutkimiseen ja opiskelemiseen. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.) 2006. Käden käänneessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Internet Movie Database 2012. Running Without Sound.
<http://www.imdb.com/title/tt0410536/>
- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Jenu, Martti 2011. Oikea mies, nainen tai jotain siltä väliltä oikeassa paikassa – Tulkkausta seksuaalivähemmistöyhteisössä. Kielisilta – Suomen viittomakielen tulkit ry 01/2011.
- Koslonen, Tytti 2012. Re: Re: Re: seta-video. HumakPro-viesti. 27.02.2012.
- Koslonen, Tytti 2012a. Re: Re: Re: seta-video. HumakPro-viesti. 27.02.2012.
- Kuurojen Liitto ry & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 1998. Suomalaisen viittomakielen perussanakirja. Helsinki: KL-Support Oy
- Laajakaista-opas 2012. Viitattu 01.03.2012. <http://www.laajakaista-opas.com/>
- Lahtinen, R. 2004. Sujuva tulkkaus kuurosokeille. Selvitys kuurosokeiden tulkinkäytön kokemuksista. Kuurosokeiden eri kommunikaatiomahdollisuudet -projekti. Raportti 2. Suomen Kuurosokeat ry:n julkaisu B2. Helsinki: Suomen Kuurosokeat.

- Lehtonen, Jukka (toim.) 2002. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES.
- Lucas, Ceil (edit.) 1996. Multicultural Aspects of Sociolinguistics in Deaf Communities. Gallaudet University Press.
- Luczak, Raymond 2012. Eyes of Desire: A Deaf Gay & Lesbian Reader. Viitattu 27.04.2012. <http://www.raymondluczak.com/eod/index.html>
- Malm, Anja (toim.) 2000. Viittomakieliset Suomessa. Pieksämäki: RT-Print Oy.
- Manunen, Juha 2012a. Re: Re: seta-video. HumakPro-viesti. 27.02.2012.
- Manunen, Juha 2012b. Re: Re: Re: Re: seta-video. HumakPro-viesti. 28.02.2012.
- Manunen, Juha 2012c. Re: setan käänösvideo. HumakPro-viesti. 12.03.2012.
- Manunen, Juha 2012d. ONT-palautteet. HumakPro-viesti. 09.02.2012.
- Mobiilitulkki 2012. Taustaa. Viitattu 01.03.2012. <http://www.mobiilitulkki.fi/mobile.background.fi.html>
- RAD – The Rainbow Alliance of the Deaf 2012. Viitattu 30.03.2012. <http://www.rad.org/>
- Ranneliike 2012. HOMO FAQ – Homoseksuaalisuus – 'usein esitetyt kysymykset'. <http://ranneliike.net/homoFAQ>
- Rissanen, Terhi 2004. Kaavio suomalaisen viittomakielen viittomien orientaatiosta. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.) Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: FINN LECTURA. Diakonia ammattikorkeakoulun julkaisuja. Saksa, Silja 2004. Baabelin perilliset – Kääntäjien ja kääntämisen historiaa. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Saukkonen, Pasi (toim.) 2006. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymys. <http://www.mv.helsinki.fi/home/jmykkane/tutkielma/Tutkimusongelma.html>
- Scottish Transgender Alliance 2012. Viitattu 27.04.2012. Transgender Umbrella. http://www.scottishtrans.org/Transgender_Umbrella.aspx
- Seta 2012. Poliittinen strategia. Viitattu 01.03.2012. <http://www.seta.fi/index.php?k=17650>
- Seta 2012. Toiminta. Viitattu 01.03.2012. <http://seta.fi/index.php?k=16209>
- Seta 2012. Vaalitavoitteet. Viitattu 30.03.2012. <http://www.seta.fi/index.php?k=17511>
- Suvi.viittomat 2012. Muut hakutavat. Verrata. Viitattu 30.03.2012. http://suvi.viittomat.net/Index.aspx?c=search;2&type=res&crt_fin=verrata&id=192#start
- Tilastokeskus 2012. Viitattu 30.03.2012. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html
- Utopia Helsinki 2012. Viitattu 01.04.2012. <http://utopiahelsinki.wordpress.com/about/>
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2002. Kopiaintia vai kommunikointia – johdatus käännösteoriaan. Helsinki: Finn Lectura.
- Vilkka, Hanna 2010. Toiminnallinen opinnäytetyö. Viitattu 13.03.2012. http://vilkka.fi/hanna/Toiminnallinen_ont.pdf

Vivolin-Karén, Riitta 2010. "Pidättehän huolta että se on ymmärrettävää viittomakieltä" – Lukijan näkökulma viittomakielisiin verkkoteksteihin. Jyväskylän yliopisto: Kielten laitos. Pro gradu -tutkielma.

Woodward, James 1979. Signs Signs of Sexual Behavior: An Introduction to Some Sex-Related Vocabulary in American Sign Language. Terrance J.; 1 edition.

Zangas, Tom 2005. Attitudes toward lesbians and gay men amongs deaf and hard of hearing adults. Gallaudet University. Ph.D.

LIITTEET

Liite 1 Setan esittelyteksti

Seta - Seksuaalinen tasavertaisuus ry

Vuonna 1974 perustettu Seta on ihmisoikeus- ja sosiaalialan järjestö. Seta toimii 19 jäsenjärjestön kattojärjestönä. Setan tavoitteena on, että ihmisoikeudet, yhdenvertaisuus ja hyvinvointi toteutuvat ihmisten arjessa riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta. Seta korostaa jokaisen ihmisen oikeutta perheeseen, sellaisena kuin kukin sen itse käsittää. Setan toimialoja ovat ihmisoikeustyön ohella jäsenjärjestöjen toiminnan kehittäminen, sosiaalityö, koulutustoiminta ja nuorisotyö. Seta yhteydessä toimii Transtukipiste, joka tarjoaa ja kehittää psykososiaalisia tukipalveluja transihmisille, sukupuoliristiriitaa tai sukupuolen monimuotoisuutta kokeville ja heidän perheenjäsenilleen. Seta rahoittaa toimintaansa Raha-automaattiyhdistyksen, opetusministeriön ja kuntien tuella. Setalla on myös omaa varainkeruutoimintaa. Seta tukee jäsenjärjestöjensä toimintaa vuosittaisin avustuksin.

Liite 2 Transtukipisteen esittelyteksti

Transtukipiste tuottaa psykososiaalisia tukipalveluja transihmisille ja heidän läheisilleen sekä toimii sukupuolen monimuotoisuuden asiantuntijana. Transtukipiste tarjoaa sekä maksutonta ammatillista keskusteluapua että vertaistukea. Transtukipiste konsultoi ja kouluttaa sekä kokoaa tutkimustietoa sukupuolen variaatiosta. Toimintaa rahoittaa Raha-automaattiyhdistys ja ylläpitää Seta ry.

Liite 3

MERKINTÄTAPOJEN SELITYKSET

Viittomakielisen aineksen esittämisessä käytetyt merkintätavat.

Manuaalisen toiminnan ilmaiseminen

KAIKKI	Viittoman suomenkielinen glossi. Glossi pohjaa Suomalaisen viittomakielen perussanakirjaan (1998). Viittomien merkitystä vastaavat suomenkieliset sanat on merkitty seuraakkosin.
OS-1	Osoitus, joka kohdistuu viittojaan itseensä. Osoituksia on lisäksi merkitty muilla kuin numerolla 1, jolloin osoitus suuntautuu kyseiseen paikkaan (katso Paunu 1983, 31; Rissanen 1985, 18).
JÄSEN+JÄRJESTÖ	Kahden viittoman peräkkäinen liitos on esitetty plusmerkillä.
s-e-t-a	Sormitus on merkitty pienillä kirjaimilla ja yhdistetty toisiinsa tavuviivalla.

Non-manuaalisen toiminnan ilmaiseminen

/	Lyhyen tauon symboli.
x	Liikkeen toiston symboli.